ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ANTONIO SAGGIO

της 8ης Ιουλίου 1999 *

I — Εισαγωγή

1. Η υπό κρίση αίτηση έχει ως αντικείμενο την αναίρεση της αποφάσεως την οποία εξέδωσε στις 14 Μαΐου 1997 το Πρωτοδικείο στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-70/92 και T-71/92, Florimex και VGB κατά Επιτροπής [1]. Με την εν λόγω απόφαση, το Πρωτοδικείο ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής της 2ας Ιουλίου 1992, με την οποία αυτή απέρριψε τις καταγγελίες τις οποίες είχαν υποβάλει η Florimex BV (στο εξής: Florimex) και η Vereniging van Groothandelaren in Bloemkwekerijproducten (στο εξής: VGB), σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτου κανονισμού εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης [2].

Οι καταγγελίες αφορούσαν τους κανονισμούς της Coöperatieve Vereniging De Verenigde Bloemenveilingen (στο εξής: VBA), συνεταιριστικής ενώσεως ολλανδικού δικαίου που συγκεντρώνει καλλιεργητές ανθέων και διακοσμητικών φυτών. Ειδικότερα, καταγγελλόταν ότι ο εξαναγκασμός των προμηθευτών μη μελών της VBA να καταβάλλουν προμήθεια για να τους επιτραπεί η πρόσβαση στον χώρο του συνεταιρισμού και να εφοδιάζουν απευθείας με τα προϊόντα τους τους εγκατεστημένους στον χώρο αυτόν διανεμητές συνιστούσε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ).

2. Υπενθυμίζω ότι, κατά το άρθρο 42 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 36 ΕΚ), σύμπραξη έχουσα ως αντικείμενο γεωργικά προϊόντα υπάγεται στις περί ανταγωνισμού διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ «μόνο κατά το μέτρο που ορίζεται από το Συμβούλιο».

Το δε Συμβούλιο έχει ορίσει, με κανονισμό 26 της 4ης Απριλίου 1962, περί εφαρμογής ορισμένων κανόνων ανταγωνισμού στην παραγωγή και την εμπορία γεωργικών προϊόντων [3], ότι «το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν εφαρμόζεται στις συμφωνίες, αποφάσεις και πρακτικές που (...) αποτελούν αναπόσπαστο μέρος μιας εθνικής οργανώσεως αγοράς ή είναι απαραίτητες για την πραγματοποίηση των αναφερομένων στο άρθρο 39 της Συνθήκης [ΕΚ (νυν άρθρο 33 ΕΚ)] στόχων. Δεν εφαρμόζεται ιδίως σε συμφωνίες, αποφάσεις και πρακτικές παραγωγών, ενώσεων παραγωγών ή ενώσεων των ενώσεων αυτών ενός μόνο κράτους μέλους κατά το μέτρο που, χωρίς να συνεπάγονται την υποχρέωση εφαρμογής καθορισμένης τιμής, αφορούν

την παραγωγή ή την πώληση γεωργικών προϊόντων ή την χρήση κοινών εγκαταστάσεων αποθηκεύσεως, επεξεργασίας ή μεταποιήσεως γεωργικών προϊόντων, εκτός αν η Επιτροπή διαπιστώνει ότι κατ' αυτόν τον τρόπο αποκλείεται ο ανταγωνισμός ή ότι διακυβεύονται οι στόχοι του άρθρου 39 της Συνθήκης» (άρθρο 2, παράγραφος 1).

II — Τα πραγματικά περιστατικά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου

3. Τα επίδικα πραγματικά περιστατικά συνοψίζονται στην απόφαση του Πρωτοδικείου, στις σκέψεις 1 έως 51. Ακολούθως, θα υπενθυμίσω μόνον όσα χωρία της αποφάσεως ασκούν επιρροή στην εξέταση της παρούσας αιτήσεως αναιρέσεως.

Οι μετέχουσες επιχειρήσεις [4]

4. Η VBA εκπροσωπεί πλέον των 3 000 επιχειρήσεων, η μεγάλη πλειονότητα των οποίων είναι ολλανδικές και μια μικρή μειονότητα βελγικές. Η VBA διοργανώνει, μέσα στην εμπορική ζώνη του Aalsmeer, της οποίας έχει την κυριότητα, δημοπρασίες ανθοκομικών προϊόντων, και ειδικότερα κομμένα χλωρά άνθη, φυτά εσωτερικού χώρου και φυτά κήπου. Οι υποδομές της VBA εξυπηρετούν κυρίως τη διεξαγωγή δημοπρασιών, ένα μέρος όμως του συγκροτήματος προορίζεται αποκλειστικά για την εκμίσθωση εμπορικών χώρων, που εξυπηρετούν την άσκηση της χονδρικής εμπορίας των προϊόντων. Μισθωτές αυτών των χώρων είναι κυρίως χονδρέμποροι κομμένων ανθέων και, σε μικρότερο βαθμό, διανομείς φυτών εσωτερικού χώρου.

5. Η Florimex είναι επιχείρηση εμπορίας ανθέων με έδρα το Aalsmeer. Εισάγει προϊόντα ανθοκομίας προερχόμενα από κράτη μέλη της Κοινότητας και από τρίτες χώρες, με σκοπό να τα μεταπωλεί κατά βάση σε χονδρεμπόρους εγκατεστημένους στις Κάτω Χώρες.

6. Η VGB είναι ένωση που συγκεντρώνει πολυάριθμους Ολλανδούς χονδρεμπόρους ανθοκομικών προϊόντων, μεταξύ των οποίων και η Florimex. Σκοπό έχει την προαγωγή των συμφερόντων του χονδρικού εμπορίου των ανθοκομικών προϊόντων στις Κάτω Χώρες και είναι συνομιλήτρια των δημοσίων αρχών και των επιχειρήσεων δημοπρασιών.

Οι κανονισμοί της VBA [5]

7. Το άρθρο 17 του καταστατικού της VBA υποχρεώνει τα μέλη της να πωλούν τα προϊόντα τους μέσω δημοπρασιών, που διοργανώνονται εντός του περιβόλου του συνεταιρισμού. Για τις υπηρεσίες που τους παρέχει η VBA, τα μέλη χρεώνονται με δικαιώματα ή προμήθεια. Το 1991, η προμήθεια αυτή ανήρχετο σε 5,7 % του προϊόντος της πωλήσεως.

Σχετικά με τον απευθείας εφοδιασμό των διανομέων που δρουν εντός του περιβόλου της VBA, από την απόφαση του Πρωτοδικείου προκύπτει ότι, μέχρι την 1η Μαΐου 1988, ο κανονισμός δημοπρασιών της VBA περιείχε διατάξεις δυνάμενες να εμποδίζουν τη χρήση των εγκαταστάσεών της για παραδόσεις, αγορές και πωλήσεις ανθοκομικών προϊόντων έξω από τις δικές της δημοπρασίες. Στην πράξη, η VBA παρείχε μεν άδεια για τη διενέργεια αγοραπωλησιών αυτών των προϊόντων, μόνον όμως στο πλαίσιο ορισμένων στερεοτύπων συμβάσεων, των αποκαλουμένων «εμπορικών συμβάσεων», με τις οποίες παρεχόταν σε ορισμένους διανομείς, κατά τους οριζόμενους από τη VBA όρους, η δυνατότητα να πωλούν ή να παραδίδουν σε αναγνωρισμένους από την ίδια αγοραστές προϊόντα τα οποία είχαν αγοράσει σε άλλες ολλανδικές δημοπρασίες, να πωλούν άνθη αλλοδαπής προελεύσεως, έναντι καταβολής προμηθείας 5 % επί της αξίας του εμπορεύματος. Περαιτέρω, η ένωση επέτρεπε στους εγκατεστημένους στον περίβολό της διανομείς να αγοράζουν προϊόντα χωρίς τη μεσολάβησή της, έναντι καταβολής δικαιωμάτων 10 % επί της αξίας του προϊόντος.

Η απόφαση της Επιτροπής του 1988 [6]

8. Το 1982 η Florimex υπέβαλε καταγγελία, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 17, ζητώντας να διαπιστωθεί ότι η VBA παρέβαινε τα άρθρα 85 και 86 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 82 ΕΚ), με τις εσωτερικές της διατάξεις περί εφοδιασμού των εγκατεστημένων μέσα στον περίβολό της διανομέων.

9. Στις 5 Νοεμβρίου 1984, η VBA ζήτησε από την Επιτροπή αρνητική πιστοποίηση βάσει του άρθρου 2 του κανονισμού 17 ή ευνοϊκή απόφαση κατά το άρθρο 2 του κανονισμού 26 ή, άλλως, απόφαση περί απαλλαγής δυνάμει του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, αφορώσα ιδίως το καταστατικό της, τον κανονισμό δημοπρασιών, τις εμπορικές συμβάσεις, τους γενικούς όρους μισθώσεως εμπορικών χώρων και τον τιμοκατάλογο των προμηθειών και δικαιωμάτων.

10. Στις 26 Ιουλίου 1988, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 88/491/ΕΟΚ, σχετικά

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

1 — Συλλογή 1997, σ. II-693.

2 — ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25.

3 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/001, σ. 35.

με μια διαδικασία σύμφωνα με το άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/31.379 — Bloemenveilingen Aalsmeer) [7] (στο εξής: απόφαση του 1988). Στο διατακτικό της αποφάσεως αυτής, η Επιτροπή διαπίστωνε ότι:

«*Άρθρο 1*

Οι συμφωνίες που συνήψε η VBA και κοινοποιήθηκαν στην Επιτροπή, βάσει των οποίων οι έμποροι που είναι εγκατεστημένοι στους χώρους της VBA και οι προμηθευτές τους ήταν, τουλάχιστον μέχρι την 1η Μαΐου 1988, όσον αφορά τα προϊόντα ανθοκομίας που δεν αγοράσθηκαν μέσω της VBA, υποχρεωμένοι:

α) να διαπραγματεύονται ή/και να προμηθεύονται τα εν λόγω προϊόντα στους χώρους της VBA μόνο με εξουσιοδότηση της VBA και με τους όρους που καθορίζει η ίδια·

β) να αποθηκεύουν στους χώρους της VBA προϊόντα ανθοκομίας, μόνο με καταβολή ενός τέλους που καθορίζει η VBA,

αποτελούν παραβάσεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ.

Τα τέλη που προορίζονται να παρεμποδίσουν την καταχρηστική χρήση των εγκαταστάσεων της VBA (τέλη 10 % και 0,25 HFL) που επιβάλλει η VBA στους διανομείς που είναι εγκατεστημένοι στους χώρους της, καθώς και οι εμπορικές συμβάσεις που συνήφθησαν μεταξύ της VBA και των διανομέων της, αποτελούν επίσης, υπό τη μορφή που κοινοποιήθηκαν στην Επιτροπή, τέτοιου είδους παραβάσεις.

Άρθρο 2

Η αίτηση για τη χορήγηση απαλλαγής βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΟΚ για τις αναφερόμενες στο άρθρο 1 συμφωνίες απορρίπτεται.»

Οι τροποποιήσεις των εσωτερικών κανονισμών που επήλθαν μετά την απόφαση του 1988 [8]

11. Από την 1η Μαΐου 1988, η VBA κατάργησε επίσημα τις εσωτερικές της διατάξεις σχετικά με τις υποχρεώσεις αγοράς και τους περιορισμούς του ελεύθερου εφοδιασμού εμπορευμάτων, καθώς και το καθεστώς των προμηθειών, καθιερώνοντας αντ' αυτών τα «δικαιώματα χρήσεως». Το καθεστώς αυτό — που τροποποιήθηκε επανειλημμένα σύμφωνα με τις υποδείξεις της Επιτροπής — εφαρμόζεται στον απευθείας εφοδιασμό των διανομέων που είναι εγκατεστημένοι μέσα στον περίβολο της VBA και στις πράξεις εκποιήσεως που συντελούνται χωρίς τη μεσολάβηση των συνεταιρισμών.

4 — Σκέψεις 1 έως 6 της αποφάσεως.

Το καθεστώς των προαναφερθέντων «δικαιωμάτων χρήσεως» εμφανίζει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

α) Τα δικαιώματα είναι καταβλητέα από τον προμηθευτή, δηλαδή από εκείνον που φέρνει τα προϊόντα στο δημοπρατήριο, ή από την επιχείρηση που έχει δώσει τη σχετική εντολή. Η παράδοση ελέγχεται στην είσοδο του περιβόλου. Ο προμηθευτής υποχρεούται να αναφέρει την ποσότητα και τη φύση των προϊόντων τα οποία εισκομίζει, όχι όμως και των προορισμό τους.

β) Τα δικαιώματα εισπράττονται βάσει του αριθμού των προμηθευομένων μίσχων (κομμένων ανθέων) ή φυτών.

γ) Από 1ης Μαΐου 1991, τα δικαιώματα, που υπόκεινται σε ετήσια αναθεώρηση, καθορίζονται αναλόγως του είδους φυτού και του αριθμού των κομμένων ανθέων.

δ) Το ύψος των δικαιωμάτων καθορίζει η VBA βάσει των μέσων ετησίων τιμών οι οποίες επιτεύχθηκαν κατά το προηγούμενο έτος για κάθε κατηγορία προϊόντων.

ε) Κατά δήλωση της VBA, εφαρμόζεται ένας μέσος συντελεστής 4,3 % περίπου επί της μέσης ετήσιας τιμής των προϊόντων, η οποία πρέπει πάντως να είναι σύμφωνη προς τους εσωτερικούς κανόνες πωλήσεως των προϊόντων· διαζευτικώς, οι προμηθευτές δύνανται, αντί του καθεστώτος που περιγράφεται ανωτέρω, να καταβάλλουν δικαιώματα 5 %.

στ) Ένας μισθωτής εμπορικού χώρου, ο οποίος φέρνει εμπορεύματα μέσα στον περίβολο της VBA απαλλάσσεται των δικαιωμάτων χρήσεως, όταν έχει αγοράσει τα οικεία προϊόντα από άλλη δημοπρασία ανθέων της Κοινότητας ή όταν τα έχει εισαγάγει στις Κάτω Χώρες για ίδιο λογαριασμό, υπό τον όρον ότι δεν θα τα μεταπωλήσει σε διανομείς μέσα στο δημοπρατήριο.

12. Περαιτέρω, στις 29 Απριλίου 1988, η VBA κατάργησε, από 1ης Μαΐου 1988, τους περιορισμούς τους οποίους προέβλεπε μέχρι τότε στις εμπορικές συμβάσεις, και ιδίως όσους αφορούσαν τις πηγές εφοδιασμού. Έκτοτε υφίστανται τρεις τύποι εμπορικών συμβάσεων, οι οποίες καταλαμβάνουν ελαφρώς διαφορετικές καταστάσεις (αναλόγως του αν ο προμηθευτής μισθώνει ή όχι από τη VBA εμπορικό χώρο ή αναλόγως του αν ήταν ή όχι ήδη δικαιούχος προϋφισταμένης εμπορικής συμβάσεως). Για όλες όμως αυτές τις συμβάσεις προβλέπεται η πληρωμή προμήθειας 3 % της ακαθάριστης αξίας των εμπορευμάτων που προμηθεύονται στους πελάτες μέσα στον περίβολο της VBA. Οι συμβάσεις αφορούν προϊόντα που, κατά κανόνα, δεν καλλιεργούνται στις Κάτω Χώρες και, επομένως, προϊόντα διαφορετικά από εκείνα που συνήθως δημοπρατούνται από τα μέλη του συνεταιρισμού.

5 — Σκέψεις 7 έως 14 της αποφάσεως.

6 — Σκέψεις 15 έως 18 της αποφάσεως.

Η επανέναρξη της διοικητικής διαδικασίας [9]

13. Με επιστολές της 18ης Μαΐου, της 11ης Οκτωβρίου και της 29ης Νοεμβρίου 1988, η Florimex κατέθεσε στην Επιτροπή καταγγελία, που πρωτοκολλήθηκε με τον αριθμό IV/32.751, ισχυριζόμενη, μεταξύ άλλων, ότι τα δικαιώματα χρήσεως είχαν τον ίδιο σκοπό ή το ίδιο αποτέλεσμα με το καθεστώς του 10 %, το οποίο η Επιτροπή είχε απαγορεύσει με την απόφαση του 1988, και ότι, για ορισμένα μάλιστα προϊόντα, ο συντελεστής των δικαιωμάτων χρήσεως ήταν υψηλότερος. Παρόμοια καταγγελία υπέβαλε και η VGB, με επιστολή της 15ης Νοεμβρίου 1988.

14. Στις 19 Ιουλίου 1988, η VBA κοινοποίησε στην Επιτροπή τις τροποποιήσεις που επέφερε στον κανονισμό της, και ειδικότερα τα νέα δικαιώματα χρήσεως, τα οποία καθιέρωσε από 1ης Μαΐου 1988, χωρίς όμως να μνημονεύσει τις νέες εμπορικές συμβάσεις. Στις 15 Αυγούστου 1988, κοινοποίησε περαιτέρω τροποποιήσεις της ρυθμίσεώς της.

15. Με επιστολές της 21ης Δεκεμβρίου 1988, η Επιτροπή γνωστοποίησε στη Florimex και τη VGB ότι είχε κινήσει διαδικασίες κατά της VBA και διατύπωσε την άποψη ότι τα δικαιώματα χρήσεως δεν συνιστούσαν δυσμενή διάκριση έναντι των δικαιωμάτων που όφειλαν τα μέλη της VBA και οι λοιποί προμηθευτές που μετείχαν στις δημοπρασίες του συνεταιρισμού.

16. Στις 4 Απριλίου 1989, η Επιτροπή δημοσίευσε την ανακοίνωση 89/C 83/03, σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 και το άρθρο 2 του κανονισμού 26, γνωστοποιώντας την πρόθεσή της να εκδώσει ευνοϊκή για την VBA απόφαση, όσον αφορά ειδικότερα τους κανόνες περί του εφοδιασμού των μελών της VBA και άλλων προμηθευτών με σκοπό τη δημοπράτηση και τους όρους αυτών των πωλήσεων, άρα και τα δικαιώματα χρήσεως που επιβαρύνουν τους προμηθευτές σε περίπτωση απευθείας εφοδιασμού των εγκατεστημένων μέσα στον περίβολο της VBA διανομέων.

17. Με επιστολές της 3ης Μαΐου 1989, η Florimex και η VGB υπέβαλαν τις παρατηρήσεις τους εις απάντηση της ανακοινώσεως της 4ης Απριλίου 1989. Στις 7 Φεβρουαρίου 1990, η VBA κοινοποίησε στην Επιτροπή τον συμπληρωματικό της κανονισμό «περί του τρόπου υπολογισμού των δικαιωμάτων χρήσεως», που παρείχε σε ένα προμηθευτή τη δυνατότητα να εξοφλεί τα δικαιώματα χρήσεως καταβάλλοντας ένα πάγιο 5 % επί της αξίας των προϊόντων. Αυθημερόν, η VBA κοινοποίησε στην Επιτροπή τις νέες εμπορικές συμβάσεις.

18. Με επιστολή της 24ης Οκτωβρίου 1990, η Επιτροπή γνωστοποίησε στις προσφεύγουσες επιχειρήσεις την πρόθεσή της να εκδώσει ευνοϊκή για τη VBA απόφαση. Οι προσφεύγουσες επανέλαβαν τα επιχειρήματά τους με επιστολές της 26ης Νοεμβρίου και της 17ης Δεκεμβρίου 1990, καθώς και κατά τη διάρκεια συναντήσεώς τους με υπαλλήλους της Επιτροπής, που πραγματοποιήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 1990.

7 — ΕΕ 1988, L 262, σ. 27.

8 — Σκέψεις 19 έως 23 της αποφάσεως.

Η προσβληθείσα ενώπιον του Πρωτοδικείου απόφαση της Επιτροπής [10]

19. Με επιστολή της 4ης Μαρτίου 1991, η Επιτροπή γνωστοποίησε στις καταγγέλλουσες, σύμφωνα με το άρθρο 6 του κανονισμού 99/63/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 25ης Ιουλίου 1963, περί των ακροάσεων που προβλέπονται στο άρθρο 19, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου [11] (στο εξής: κανονισμός 99/63), ότι τα συγκεντρωθέντα στοιχεία δεν επέτρεπαν στην Επιτροπή να δικαιώσει τις καταγγελίες τους σχετικά με τα δικαιώματα χρήσεως τα οποία απαιτούσε η VBA. Η Επιτροπή επισυνήψε στην επιστολή αυτή έγγραφο με το οποίο εξέθετε λεπτομερώς τους λόγους που την είχαν οδηγήσει στο συμπέρασμα αυτό.

Στο μέρος του εγγράφου αυτού που αφορούσε τη νομική εκτίμηση, η Επιτροπή διαπίστωσε, πρώτον, ότι οι διατάξεις οι σχετικές με τον εφοδιασμό με σκοπό τη δημοπράτηση και οι κανόνες οι σχετικοί με τον απευθείας εφοδιασμό των διανομέων που είναι εγκατεστημένοι μέσα στον περίβολο της VBA αποτελούσαν μέρος συνόλου αποφάσεων και συμφωνιών που αφορούσαν την προσφορά προϊόντων ανθοκομίας μέσα στον περίβολο της VBA, οι οποίες ενέπιπταν στο άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Δεύτερον, διαπίστωσε ότι οι αποφάσεις και συμφωνίες αυτές ήσαν αναγκαίες προς επίτευξη των σκοπών που εξαγγέλλονται στο άρθρο 39 της Συνθήκης, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26.

20. Ως προς την εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26 όσον αφορά τον εφοδιασμό με σκοπό τη δημοπράτηση, η Επιτροπή διατύπωσε, μεταξύ άλλων, στο σημείο ΙΙ 2, στοιχείο α), του συνημμένου στην επιστολή της 4ης Μαρτίου 1991 εγγράφου, τις κάτωθι παρατηρήσεις:

«Βασική αρχή των κανόνων περί του εφοδιασμού με σκοπό τη δημοπράτηση είναι η επιβολή στα μέλη της VBA της υποχρεώσεως να πωλούν μέσω δημοπρασίας, αρχή η οποία βρίσκει έρεισμα στο άρθρο 17 του καταστατικού της VBA. Αυτή η υποχρέωση δημοπρατήσεως αποτελεί βασικό στοιχείο της συνεταιριστικής οργανωτικής μορφής της VBA, η οποία είναι αναγκαία προς επίτευξη των σκοπών της κοινής γεωργικής πολιτικής που διατυπώνονται στο άρθρο 39.

Η σημασία την οποία έχουν οι ομάδες παραγωγών και οι ενώσεις τους στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής προκύπτει από τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1360/78 του Συμβουλίου, της 19ης Ιουνίου 1978 [12]. Οι εξαγγελλόμενοι στο άρθρο 39, παράγραφος 1, σκοποί δεν μπορούν να επιτευχθούν αν δεν εξαλειφθούν οι διαρθρωτικές ελλείψεις που πλήττουν την παραγωγή γεωργικών προϊόντων και ειδικότερα το πρώτο στάδιο της παραγωγής των προϊόντων αυτών. Η κατάσταση αυτή δύναται να θεραπευθεί με τη συνένωση ανεξαρτήτων παραγωγών σε συνεταιριστική βάση, με σκοπό να παρέμβουν στην οικονομική διαδικασία υπό μορφή κοινής δράσεως που θα αποβλέπει, μεταξύ άλλων, στη συγκέντρωση της προσφοράς [πέμπτη και έκτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού (ΕΟΚ) 1360/78].

Αυτή η γενικής ισχύος αρχή πρέπει να βρει συγκεκριμένη εφαρμογή και στην προκειμένη περίπτωση. Ασφαλώς, αν αναλυθεί η σύνθεση των μελών της VBA, προκύπτει ότι, ναι μεν μια μικρή ομάδα αντιπροσωπεύει από μόνη της σχετικά σημαντικό οικονομικό βάρος, η μεγάλη όμως πλειονότητα των παραγωγών-μελών της VBA είναι παραγωγοί που μπορούν να συμμετάσχουν στην οικονομική διαδικασία σε κλίμακα υπερβαίνουσα το περιφερειακό επίπεδο μόνον αν συγκεντρώσουν την προσφορά τους.

Οι συνεταιριστικές ενώσεις μπορούν, κατ' αρχήν, να εκπληρώσουν την αποστολή τους, που είναι η βελτίωση των δομών της εμπορίας, μόνον αν η προσφορά όλων των μελών είναι συγκεντρωμένη. Γι' αυτό και οι πράξεις τις οποίες έχει εκδώσει η Επιτροπή για να προαγάγει τη δημιουργία συνεταιριστικών δομών ορίζουν ότι, για να υποστηριχθεί μια ομάδα, το καταστατικό της πρέπει είτε να περιέχει ενιαίους κανόνες συνεισφοράς και διοχετεύσεως στην αγορά, είτε να προβλέπει ότι το σύνολο της παραγωγής που προορίζεται για εμπορία θα διοχετεύεται από την οικεία ομάδα [άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1360/78· άρθρο 13 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1035/72 [13]]».

Ως προς την εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26 όσον αφορά τον απευθείας εφοδιασμό των διανομέων που είναι εγκατεστημένοι μέσα στον περίβολο της VBA, η Επιτροπή διατύπωσε, στο σημείο II 2, στοιχείο b), του εγγράφου της, τις ακόλουθες παρατηρήσεις:

«Τα δικαιώματα χρήσεως αποτελούν ουσιώδες στοιχείο του συστήματος διανομής της VBA, χωρίς το οποίο θα διακυβευόταν η ανταγωνιστική της ικανότητα και, κατ' επέκταση, η επιβίωσή της. Κατά συνέπεια, είναι επίσης αναγκαία για την επίτευξη των σκοπών του άρθρου 39.

Αν η VBA, η οποία εξειδικεύεται στην εξαγωγή, θέλει να είναι σε θέση να επιτύχει τον στόχο της ως επιχείρηση, με άλλα λόγια αν θέλει να συνεχίσει να αναπτύσσεται και να διατηρηθεί ως σημαντική πηγή εφοδιασμού για το διεθνές εμπόριο ανθέων, τότε είναι αναγκαίο, λόγω του φθαρτού και ευπαθούς χαρακτήρα των προϊόντων τα οποία εμπορεύεται ("προϊόντα ανθοκομίας"), οι εξαγωγείς-διανομείς να βρίσκονται κοντά της από γεωγραφική άποψη. Η γεωγραφική συγκέντρωση της ζητήσεως μέσα στον περίβολό της, την οποία επιδιώκει η VBA προς το δικό της συμφέρον, δεν είναι απλώς συνέπεια του ότι προσφέρεται εκεί πλήρες φάσμα προϊόντων, αλλά — επίσης και κυρίως — του ότι οι διανομείς αυτοί βρίσκουν εκεί υπηρεσίες και εγκαταστάσεις που ευνοούν την άσκηση της εμπορίας τους.

Η γεωγραφική συγκέντρωση της προσφοράς και της ζητήσεως μέσα στον περίβολο της

9 — Σκέψεις 25 έως 36 της αποφάσεως.

VBA συνιστά οικονομικό πλεονέκτημα που αποτελεί απόρροια των σημαντικών προσπαθειών, υλικών και αλων, τις οποίες έχει καταβάλει η VBA.

Αν οι διανομείς μπορούσαν να επωφελούνται του πλεονεκτήματος αυτού δωρεάν, θα διακυβευόταν η επιβίωση της VBA, διότι η συνακόλουθη δυσμενής μεταχείριση των συνδεδεμένων προς τη VBA προμηθευτών θα εμπόδιζε την απόσβεση των δαπανών, στις οποίες αναπόφευκτα υποβάλλεται η VBA, και την κάλυψη των τρεχουσών δαπανών εκμεταλλεύσεως.»

Περαιτέρω, όσον αφορά το ζήτημα αν, με τα δικαιώματα χρήσεως, η VBA ποριζόταν αδικαιολόγητο πλεονέκτημα συνεπαγόμενο περιορισμό του ανταγωνισμού, η Επιτροπή έκρινε ότι δεν ήταν αναγκαίο να υπολογισθούν οι συντελεστές των δικαιωμάτων με μαθηματική ακρίβεια, βάσει μιας κατανομής των διαφόρων στοιχείων του κόστους που να λαμβάνει υπόψη την εσωτερική οικονομική δομή της επιχειρήσεως, αλλ' ότι αρκούσε να συγκριθούν οι συντελεστές των δικαιωμάτων που χρεώνονται στους μεν και στους δε εκ των προμηθευτών [σημείο II 2, στοιχείο b), πέμπτο και έκτο εδάφιο, του συνημμένου στην επιστολή της 4ης Μαρτίου 1991 εγγράφου]. Η Επιτροπή κατέληγε ως εξής:

«Όπως προκύπτει από τη σύγκριση των δικαιωμάτων δημοπρασίας και των δικαιωμάτων χρήσεως, εξασφαλίζεται σε μεγάλο βαθμό ίση μεταχείριση των προμηθευτών. Ασφαλώς, ένα μέρος των δικαιωμάτων δημοπρασίας, που δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια, αποτελείται από την αποζημίωση που πρέπει να καταβληθεί εις αντάλλαγμα της παρεχομένης με τη δημοπρασία υπηρεσίας. Κατά το μέτρο όμως που είναι, εν προκειμένω, δυνατή η σύγκριση του συντελεστή με τα δικαιώματα χρήσεως, η υπηρεσία αυτή έχει ως αντάλλαγμα την υποχρέωση εφοδιασμού. Οι διανομείς που έχουν συνάψει εμπορικές συμβάσεις με τη VBA αναλαμβάνουν και αυτή την υποχρέωση εφοδιασμού. Κατά συνέπεια, οι κανόνες οι σχετικοί με τα δικαιώματα χρήσεως δεν συνεπάγονται συνέπειες μη συμβιβαζόμενες με την κοινή αγορά» [βλ., στο ίδιο έγγραφο, σημείο II 2, στοιχείο b), έβδομο εδάφιο].

Τέλος, η Επιτροπή εθεώρησε ότι τα δικαιώματα χρήσεως είχαν ανάλογο αποτέλεσμα με την ελάχιστη τιμή δημοπρατήσεως. Κατά την Επιτροπή, «όσο χαμηλότερη είναι η πράγματι επιτυγχανόμενη τιμή, τόσο σημαντικότερη είναι η επιβάρυνση. Αυτό έχει ως συνέπεια να αποθαρρύνει τον εφοδιασμό σε περιόδους πλεονάζουσας προσφοράς, πράγμα ασφαλώς ευκταίο» [βλ., στο ίδιο έγγραφο, σημείο II 2, b), έκτο εδάφιο].

21. Στις 17 Απριλίου 1991, οι προσφεύγουσες απάντησαν στην Επιτροπή, δηλώνοντας ότι ενέμεναν στις καταγγελίες τους, ισχυριζόμενες ειδικότερα ότι αυτή δεν είχε λάβει υπόψη όλα τα καταγγελλόμενα πραγματικά στοιχεία και ότι, επομένως, η επιστολή της 4ης Μαρτίου 1991 δεν μπορούσε να θεωρηθεί ως γνωστοποίηση βάσει του άρθρου 6 του κανονισμού 99/63.

22. Στις 2 Ιουλίου 1992, η Επιτροπή απέστειλε στον δικηγόρο των προσφευγουσών συστημένη επιστολή, με την οποία του

10 — Σκέψη 37 έως 47 της αποφάσεως.

11 — ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 37.

12 — Κανονισμός περί των ομάδων παραγωγών και των ενώσεων αυτών (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/021, σ. 15).

γνωστοποιούσε την οριστική απόρριψη των καταγγελιών τους σχετικά με τα δικαιώματα χρήσεως. Με την επιστολή αυτή (στο εξής: απόφαση), η Επιτροπή διευκρίνισε ότι η εκτιθέμενη σ' αυτήν αιτιολογία αποτελούσε συμπλήρωση και αποσαφήνιση εκείνης που περιλαμβανόταν στη βάσει του άρθρου 6 επιστολή της, της 4ης Μαρτίου 1991, στην οποία και παρέπεμψε.

III — Η απόφαση του Πρωτοδικείου

23. Στις 21 Σεπτεμβρίου 1992, η Florimex και η VGB άσκησαν κατά της επίδικης αποφάσεως δύο χωριστές προσφυγές. Με διάταξη της 14ης Ιουνίου 1993, αποφασίστηκε η ένωση και συνεκδίκαση των υποθέσεων.

Προς στήριξη της αιτήσεως ακυρώσεώς τους, οι προσφεύγουσες προέβαλαν σειρά λόγων ακυρώσεως, τους οποίους το Πρωτοδικείο ομαδοποίησε, εξετάζοντας τα προβαλλόμενα επιχειρήματα υπό το πρίσμα τεσσάρων βασικών λόγων ακυρώσεως, και συγκεκριμένα: σφάλμα περί τη διαδικασία, ως εκ του ότι τα δικαιώματα χρήσεως κακώς εξετάστηκαν χωριστά· παράβαση του άρθρου 19 του κανονισμού 17 και ανυπαρξία ρητής αποφάσεως βάσει του άρθρου 2 του κανονισμού 26· ανεφαρμόστο του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26 και έλλειψη σχετικής αιτιολογίας· τέλος, άνιση μεταχείριση μεταξύ των τρίτων προμηθευτών και των δικαιούχων εμπορικών συμβάσεων, ως προς τους συντελεστές των δικαιωμάτων χρήσεως αφενός και της προμήθειας την οποία προβλέπουν οι εμπορικές συμβάσεις αφετέρου [14].

24. Το Πρωτοδικείο έκρινε αβάσιμα τα επιχειρήματα που προβλήθηκαν ως προς τους δύο πρώτους λόγους ακυρώσεως. Δέχθηκε τις προσφυγές ως προς τον τρίτο και τον τέταρτο λόγο ακυρώσεως και ακύρωσε, κατά συνέπεια, την απόφαση της Επιτροπής της 2ας Ιουλίου 1992.

IV — Επί της ουσίας

25. Η VBA προβάλλει οκτώ λόγους αναιρέσεως της αποφάσεως του Πρωτοδικείου: με τον πρώτο, επικαλείται παράβαση και εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 190 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 253 ΕΚ) και των κανόνων περί των ορίων ελέγχου του δικαστή της ουσίας επί των πράξεων της διοικήσεως· με τον δεύτερο, επικαλείται παράβαση και εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 26· με τον τρίτο, επικαλείται παράβαση και εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης· τέλος, με τον τέταρτο, πέμπτο, έκτο, έβδομο και όγδοο λόγο, επικαλείται παράβαση και εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26.

13 — Κανονισμός περί κοινής οργάνωσεως αγοράς στον τομέα των οπωροκηπευτικών (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/007, σ. 250).

Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως, περί παραβάσεως του άρθρου 190 της Συνθήκης και των κανόνων περί των ορίων ελέγχου του δικαστή της ουσίας επί των πράξεων της διοικήσεως

26. Με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, η VBA προσάπτει παράβαση και εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 190 της Συνθήκης και των κανόνων περί των ορίων ελέγχου του δικαστή της ουσίας επί των πράξεων της διοικήσεως. Κατά την αναιρεσείουσα, το Πρωτοδικείο ερμήνευσε εσφαλμένα το άρθρο 190 της Συνθήκης, σε σχέση προς την υποχρέωση αιτιολογήσεως μιας αποφάσεως που απορρίπτει καταγγελία περί παραβάσεων των κανόνων ανταγωνισμού. Περαιτέρω, για να εκτιμήσει την έλλειψη αιτιολογίας, το Πρωτοδικείο επανεξέτασε όλα τα πραγματικά και νομικά στοιχεία, τα οποία είχαν κριθεί στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας. Ενεργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο, το Πρωτοδικείο αφενός μεν άσκησε έλεγχο που δεν εμπίπτει στις αρμοδιότητες του δικαστή, αλλ' επαφίεται αποκλειστικά στη διοίκηση, αφετέρου δε ακύρωσε την πράξη λόγω πλημμελούς αιτιολογήσεως, αφού αναγνώρισε την πλημμέλεια της εσφαλμένης εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού, και όχι λόγω πλημμελούς αιτιολογήσεως.

Αυτός ο λόγος αναιρέσεως περιέχει τρία ειδικότερα σκέλη. Το πρώτο αφορά την υποχρέωση της διοικήσεως να αιτιολογεί την απόφασή της περί θέσεως καταγγελίας επί θεμάτων ανταγωνισμού στο αρχείο. Το δεύτερο αφορά τη νομιμότητα της επανεξετάσεως, στο πλαίσιο της ένδικης προσφυγής κατά της πράξεως, των πραγματικών και νομικών στοιχείων, τα οποία είχε δεχθεί η Επιτροπή στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας. Τέλος, το τρίτο αφορά τη δυνατότητα να εξακριβωθεί δικαστικώς η έλλειψη αιτιολογίας, μέσω εξετάσεως που εισέρχεται και στην ουσία της αποφάσεως και, επομένως, στην ενδεχομένως εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή των κανόνων δικαίου στους οποίους θεμελιώνεται η προσβαλλόμενη πράξη.

— Επί της αιτιολογήσεως της αποφάσεως περί θέσεως καταγγελίας επί παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού στο αρχείο

27. Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι, κατά την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού, και ειδικότερα του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης επί πράξεων που έχουν ως αντικείμενο γεωργικά προϊόντα, η Επιτροπή διαθέτει ευρεία διακριτική ευχέρεια, η οποία επομένως μειώνει την έκταση του δικαστικού ελέγχου επί της ουσίας της πράξεως. Η αναιρεσείουσα επισημαίνει ότι, αν επιβαλλόταν στη διοίκηση να αιτιολογεί λεπτομερέστερα κάθε απόφασή της σχετική με την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού, θα παρεχόταν στον δικαστή — οσάκις καλείται να ελέγξει τη νομιμότητα αυτής της πράξεως — η δυνατότητα να ασκήσει έλεγχο επί εκτιμήσεων που είναι της αποκλειστικής αρμοδιότητας της διοικήσεως. Προσθέτει ότι, εν πάση περιπτώσει, η απόφαση περί θέσεως μιας καταγγελίας επί θεμάτων ανταγωνισμού στο αρχείο δεν παρουσιάζει τις ίδιες απαιτήσεις αιτιολογίας με μια απόφαση επί της ουσίας της καταγγελίας· η Επιτροπή δηλαδή δεν υποχρεούται να λαμβάνει υπόψη όλα τα προβαλλόμενα από τα μέρη επιχειρήματα, αλλ' υποχρεούται μόνον να εκθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που την οδήγησαν σε συγκε-κριμένο συμπέρασμα.

Οι αναιρεσίβλητες παρατηρούν σχετικώς ότι, και αν ακόμη ακολουθήσει κανείς την προεκτεθείσα άποψη της αναιρεσείουσας, ήτοι και αν ακόμη λάβει υπόψη τα χαρακτηριστικά της προσβαλλομένης πράξεως, πρέπει να καταλήξει σε συμπέρασμα αντίθετο εκείνου στο οποίο καταλήγει η αναιρεσείουσα. Ισχυρίζονται, συγκεκριμένα, ότι, κατά την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού επί συναλλαγών επί γεωργικών προϊόντων, η Επιτροπή δεν διαθέτει ευρεία διακριτική ευχέρεια και ότι, επομένως, ο έλεγχος του κοινοτικού δικαστή δεν πρέπει να έχει «οριακό» μόνον χαρακτήρα, να αποσκοπεί δηλαδή στη διαπίστωση των περιπτώσεων πρόδηλης πλάνης και μόνον. Προς στήριξη της απόψεώς τους, παρατηρούν ότι, στην προκειμένη περίπτωση, δεν πρόκειται περί αποφάσεως «απαλλαγής» κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, αλλά περί αποφάσεως που αποκλείει αυτήν ταύτην την εφαρμογή, επί ορισμένης συμπράξεως, της απαγορεύσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1. Η Επιτροπή, επομένως, υπεχρεούτο απλώς και μόνον να βεβαιώσει τη συνδρομή των προϋποθέσεων που αποκλείουν, στον γεωργικό τομέα, την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού. Η επίδικη απόφαση της Επιτροπής δεν είναι ούτε απόφαση γεωργικής πολιτικής, όπως φαίνεται να υποστηρίζει η αναιρεσείουσα, αλλ' αφορά το ανεφάρμοστον των κανόνων ανταγωνισμού επί συμπράξεως για την εμπορία γεωργικών προϊόντων.

Επ' αυτού, η Επιτροπή απαντά με δύο, ουσιαστικά, παρατηρήσεις: με την πρώτη διατείνεται ότι, στην πραγματικότητα, το Πρωτοδικείο ερεύνησε την παράβαση του άρθρου 190, έστω και αν δεν υπήρχε σχετικός λόγος ακυρώσεως, εφόσον η προσφυγή αμφισβητούσε απλώς την εφαρμογή στην υπό κρίση περίπτωση του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26. Με τη δεύτερη παρατήρηση, διατείνεται ότι το Πρωτοδικείο εσφαλμένως ερμήνευσε την υποχρέωση αιτιολογήσεως αποφάσεως περί θέσεως στο αρχείο και, κατ' αυτόν τον τρόπο, περαιτέρω «αντέστρεψε το βάρος αποδείξεως» της νομιμότητας της προσβαλλομένης πράξεως: συγκεκριμένα, κατά την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το βάρος αποδείξεως της πλημμέλειας της πράξεως δεν το φέρουν οι προσφεύγουσες, αλλά η Επιτροπή φέρει το βάρος να αποδείξει ότι η αιτιολογία της πράξεως είναι βάσιμη και ότι, επομένως, η πράξη είναι νόμιμη.

28. Πριν εκτιμήσω το βάσιμο των επιχειρημάτων που προβάλλονται προς στήριξη αυτού του λόγου πλημμελείας της πράξεως, υπενθυμίζω εν συντομία τα χωρία του σκεπτικού της αποφάσεως του Πρωτοδικείου που έχουν σημασία σχετικώς.

Στην προσφυγή τους περί ακυρώσεως της αποφάσεως, οι αναιρεσείουσες επικαλέστηκαν, μεταξύ άλλων, έλλειψη αιτιολογίας και εσφαλμένη νομική υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών. Το Πρωτοδικείο έκρινε τους δύο αυτούς λόγους από κοινού, ερευνώντας ειδικότερα «το ανεφάρμοστο του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26 και την έλλειψη σχετικής αιτιολογίας».

Σχετικά με την υποχρέωση αιτιολογήσεως μιας αποφάσεως όπως η επίδικη, το Πρωτοδικείο επισημαίνει, στις σκέψεις 146 επ., ότι η Επιτροπή ποτέ δεν είχε δηλώσει, σε πράξεις της επί αναλόγων διαδικασιών παραβάσεως εκδοθείσες πριν από την επίδικη εδώ απόφασή της, «ότι μια συμφωνία μεταξύ των

14 — Σκέψη 78 της αποφάσεως.

μελών συνεταιρισμού, η οποία επηρεάζει την ελεύθερη πρόσβαση των μη μελών στους διαύλους διανομής των παραγωγών γεωργικών προϊόντων, είναι αναγκαία προς επίτευξη των σκοπών του άρθρου 39 της Συνθήκης». Το Πρωτοδικείο διαβεβαιώνει ότι μια τέτοια συμφωνία, κατά κανόνα, δεν συγκαταλέγεται — όπως υποστήριξε και η ίδια η Επιτροπή — «μεταξύ των μέσων τα οποία προβλέπει ο ιδρύων την κοινή οργάνωση κανονισμός για την επίτευξη των σκοπών του άρθρου 39», ούτε μπορεί να συσχετισθεί με τα όσα προβλέπει ο κανονισμός περί κοινής οργανώσεως αγοράς. Ο επίδικος στην παρούσα υπόθεση κανονισμός, ο οποίος αφορά την κοινή οργάνωση αγοράς στον τομέα των ζώντων φυτών και των προϊόντων της ανθοκομίας, πράγματι, «δεν προβλέπει τη δυνατότητα των γεωργικών συνεταιρισμών να επιβάλλουν τέτοια δικαιώματα σε τρίτους». Το Πρωτοδικείο, επομένως, καταλήγει ότι «η Επιτροπή όφειλε να αναπτύξει το σκεπτικό της κατά τρόπο ιδιαίτερα σαφή, εφόσον η απόφασή της έβαινε αισθητώς πέραν των προγενεστέρων αποφάσεων». Ακολούθως προσθέτει ότι το συμπέρασμα αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγον σε μια περίπτωση όπως η επίδικη, διότι, «το άρθρο 2 του κανονισμού 26, εφόσον εισάγει παρέκκλιση από τον γενικό κανόνα του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, πρέπει να ερμηνεύεται στενά». Μια απόφαση εκδιδόμενη κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26 πρέπει να εξηγεί «πώς η οικεία συμφωνία ικανοποιεί καθέναν από τους σκοπούς του άρθρου 39». Αν οι σκοποί αυτοί συγκρούονται μεταξύ τους, «η αιτιολογία της Επιτροπής πρέπει, τουλάχιστον, να εκθέτει πώς μπόρεσε να τους συμβιβάσει, έτσι ώστε να επιτρέψει την εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26». Το Πρωτοδικείο, επομένως, προχώρησε στην εξέταση των επί μέρους χωρίων του σκεπτικού της αποφάσεως. Ειδικότερα, κατά το Πρωτοδικείο, η επίδικη απόφαση περί θέσεως στο αρχείο δεν παρέχει πλήρες πλαίσιο των πραγματικών στοιχείων και των νομικών θεωρήσεων που ώθησαν την Επιτροπή στο συμπέρασμα ότι έπρεπε να ισχύσει η παρέκκλιση του προαναφερθέντος άρθρου 2. Ουσιαστικά, αναγνωρίζει απλώς ότι τα δικαιώματα χρήσεως είναι αναγκαία προς εξασφάλιση της επιβιώσεως της VBA, χωρίς να ερευνήσει αν η επίδραση των δικαιωμάτων αυτών επί των εκτός συνεταιρισμού επιχειρήσεων συμβαδίζει με τους σκοπούς της κοινής γεωργικής πολιτικής.

29. Όπως υπομνήσθηκε προηγουμένως, η VBA υποστηρίζει ότι ο συλλογισμός αυτός πάσχει, διότι το Πρωτοδικείο, αναγνωρίζοντας την έλλειψη αιτιολογίας, δεν έλαβε υπόψη τη φύση της προσβαλλομένης αποφάσεως, και ειδικότερα το γεγονός ότι πρόκειται περί αποφάσεως θέσεως στο αρχείο, που, ως τέτοια, δεν εισέρχεται στην ουσία των καταγγελλομένων πράξεων.

30. Η αιτίαση αυτή είναι, κατά την άποψή μου, αβάσιμη.

Υπενθυμίζω ότι, όταν λαμβάνει απόφαση περί θέσεως καταγγελίας στο αρχείο, η Επιτροπή, καίτοι δεν είναι υποχρεωμένη να λαμβάνει θέση εφ' όλων των στοιχείων τα οποία προβάλλουν προς στήριξη του αιτήματός τους οι ενδιαφερόμενοι, υποχρεούται ωστόσο να παραθέτει τα πραγματικά περιστατικά και τις νομικές θεωρήσεις που ασκούν ουσιώδη επιρροή στην έκδοση της πράξεως. Υπενθυμίζω περαιτέρω ότι, κατά την κατεύθυνση της νομολογίας την οποία υπέμνησαν και οι διάδικοι, «πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της οικείας πράξεως και πρέπει να διαφαίνεται από αυτήν κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο η συλλογιστική της κοινοτικής αρχής που εκδίδει την προσβαλλόμενη πράξη, κατά τρόπο που να καθιστά δυνατό στους

ενδιαφερομένους να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου και στο αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να ασκεί τον έλεγχό του. Η υποχρέωση αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχουν [...] οι αποδέκτες [της πράξεως]» [15].

Επομένως, δεν συμμερίζομαι την άποψη της αναιρεσείουσας ότι, σε όλες τις περιπτώσεις, η υποχρέωση αιτιολογήσεως έχει διαφορετική ένταση αναλόγως του αν η απόφαση περατώνει τη διαδικασία λαμβάνοντας θέση επί της ουσίας των παραβάσεων ή αν διατάσσει τη θέση της καταγγελίας στο αρχείο: δεν νομίζω ότι, στο δεύτερο ενδεχόμενο, η αιτιολογία πρέπει να είναι, σε όλες τις περιπτώσεις, λιγότερο πλήρης απ' ό,τι στο πρώτο. Πρέπει, πράγματι, να ληφθεί υπόψη ότι το άρθρο 190 δεν προβλέπει διαφορετική υποχρέωση αιτιολογήσεως για τις δύο αυτές μορφές αποφάσεως. Το ότι η απόφαση περί θέσεως στο αρχείο λαμβάνεται πριν διενεργηθεί επίσημη διοικητική εξέταση δεν απαλλάσσει την Επιτροπή από την υποχρέωση να αιτιολογήσει προσηκόντως την πράξη βάσει των στοιχείων τα οποία έχει συγκεντρώσει. Η αλήθεια είναι ότι δεν ευσταθεί ο ισχυρισμός ότι, για ορισμένες κατηγορίες πράξεων, η αιτιολογία πρέπει να είναι σαφέστερη και πληρέστερη απ' ό,τι για άλλες. Πράγματι, η επάρκεια της αιτιολογίας εκτιμάται κατ' ουσίαν σε συνάρτηση προς τα ειδικά χαρακτηριστικά κάθε συγκεκριμένης πράξεως, ώστε να παρέχει τη δυνατότητα στα μεν ενδιαφερόμενα μέρη να αμυνθούν, στον δε δικαστή να ελέγξει το περιεχόμενό της: εξ ου και η ανάγκη το περιεχόμενό της να υπηρετεί αυτή τη λειτουργία.

Δεν μπορεί, επομένως, να υποστηριχθεί, όπως πράττει η αναιρεσείουσα, ότι, κατά την αιτιολόγηση μιας αποφάσεως, όπως η επίδικη, η διοίκηση δεν υποχρεούται να συμμορφωθεί με την υποχρέωση αιτιολογήσεως, όπως έχει ορισθεί στη νομολογία σας, ότι δηλαδή δεν οφείλει να αιτιολογήσει με σαφήνεια και πληρότητα μια απόφαση, όπως η προσβαλλόμενη, για τον λόγο ότι η απόφαση αυτή είναι απόφαση θέσεως της καταγγελίας στο αρχείο και, συνεπώς, δεν εισέρχεται στην ουσία της φερομένης παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού. Αντιθέτως, υπενθυμίζω ότι, κατά πάγια πλέον νομολογία, σχετική με την υποχρέωση αιτιολογήσεως των αποφάσεων θέσεως στο αρχείο, η Επιτροπή υποχρεούται, «οσάκις επιλαμβάνεται καταγγελίας, να εξετάζει με προσοχή τα στοιχεία που της γνωστοποιούνται, προκειμένου να εκτιμήσει αν από [...] αυτά συνάγεται συμπεριφορά ικανή να νοθεύσει τον ανταγωνισμό στο εσωτερικό της κοινής αγοράς και να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, καθώς και να αναφέρει [...] τους λόγους για τους οποίους αποφασίζει να θέσει την υπόθεση στο αρχείο» [16], τούτο δε ακόμη και στην

15 — Βλ., ειδικότερα, απόφαση της 2ας Απριλίου 1998, C-367/95 P, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France (Συλλογή 1998, σ. I-1719, σκέψη 63).

16 — Βλ. διάταξη του Δικαστηρίου της 16ης Σεπτεμβρίου 1997, C-59/96 P, Koelman κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. I-4809, σκέψη 42), που επικυρώνει την απόφαση του Πρωτοδικείου της 9ης Ιανουαρίου 1996, T-575/93, Koelman κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. II-1, σκέψεις 39 και 40). Βλ. επίσης, στην ίδια κατεύθυνση, αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 29ης Ιουνίου 1993, T-7/92, Asia Motor France κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. II-669, σκέψη 30)· απόφαση της 18ης Σεπτεμβρίου 1996, T-387/94, Asia Motor France κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. II-961, σκέψη 46)· απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 1998, T-133/95, T-204/95, IECC κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-3645, σκέψεις 125 επ.), και, τέλος, απόφαση της 17ης Ιουλίου 1998, T-111/96, ITT Promedia κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-2937, σκέψη 79).

περίπτωση κατά την οποία η θέση στο αρχείο οφείλεται στην έλλειψη κοινοτικού συμφέροντος τέτοιου που να δικαιολογεί τη διενέργεια διοικητικής εξετάσεως [17].

Την εκτίμηση του Πρωτοδικείου περί της ανεπάρκειας της αιτιολογίας της προσβαλλομένης πράξεως επιβεβαιώνει το γεγονός ότι η αμφισβητούμενη απόφαση, καίτοι δεν εκδόθηκε μετά τη διενέργεια επίσημης διοικητικής εξετάσεως, δεν θέτει απλώς την καταγγελία στο αρχείο λόγω προφανώς αβασίμου των καταγγελιών, αλλά εισέρχεται στην ουσία των πραγματικών περιστατικών, ορίζοντας ότι, καίτοι τα δικαιώματα χρήσεως παράγουν περιοριστικά του ανταγωνισμού αποτελέσματα στην ολλανδική αγορά ανθοκομικών προϊόντων, δεν απαγορεύεται, σύμφωνα με το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, διότι η επίδικη σύμπραξη εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 2 του κανονισμού 26. Η Επιτροπή, επομένως, όπως ορθώς επισημαίνει η Florimex, απέρριψε την καταγγελία βάσει μιας εκτιμήσεως που, εφαρμόζοντας ειδική παρέκκλιση, θεωρεί μια σύμπραξη θεμιτή έστω και αν αυτή, αφ' εαυτής κρινόμενη, είναι ικανή να παράγει περιοριστικά του ανταγωνισμού αποτελέσματα.

Δεν είναι, επομένως, άσχετο το γεγονός ότι, όπως προκύπτει από την απόφαση του Πρωτοδικείου, οι καταγγελίες της Florimex και της VGB σχετικά με τη σύμπραξη της VBA υπεβλήθησαν κατά το 1988, ενώ η απόφαση περί θέσεως στο αρχείο είναι του 1992 και ότι, επομένως, πριν θέσει τις καταγγελίες στο αρχείο, η Επιτροπή προέβη σε ενδελεχή διοικητική εξέταση, στην οποία μετείχαν οι καταγγέλλουσες και ο ίδιος ο συνεταιρισμός VBA.

Εφόσον, επομένως, η Επιτροπή διενήργησε διοικητική εξέταση και εν όψει του περιεχομένου της προσβαλλομένης αποφάσεως, η οποία αφορά μια περίπλοκη υπόθεση και ενέχει εφαρμογή παρεκκλίσεως, θεωρώ ότι η κρίση του Πρωτοδικείου επί αποφάσεως όπως η επίδικη δεν είναι επικριτέα.

Επομένως, το πρώτο αυτό σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως είναι αβάσιμο.

— Επί του ελέγχου της νομιμότητας της πράξεως εκ μέρους του δικαστή της ουσίας

31. Το δεύτερο και το τρίτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως αφορούν τον τρόπο ασκήσεως του ελέγχου της νομιμότητας της πράξεως εκ μέρους του δικαστή

17 — Η νομολογία αυτή προκύπτει από την απόφαση Automec II (απόφαση της 18ης Σεπτεμβρίου 1992, T-24/90, Automec κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-2223, ειδικότερα σκέψεις 77 έως 85), με την οποία το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η καταγγελία παραβάσεως μπορεί να τεθεί στο αρχείο σε περίπτωση που δεν εμφανίζει «κοινοτικό συμφέρον», δεχόμενο ότι, στην περίπτωση αυτή, η Επιτροπή «έχει την υποχρέωση να εκθέσει τις νομικές σκέψεις και τα πραγματικά περιστατικά που την οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι δεν υπήρχε επαρκές κοινοτικό συμφέρον δυνάμενο να δικαιολογήσει τη διενέργεια ελέγχου» και ότι η αιτιολογία αυτή ελέγχεται δικαστικώς. Βλ. επίσης, στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση της 18ης Μαΐου 1994, T-37/92, BEUC και NCC κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. II-285, σκέψη 47).

της ουσίας. Συνοψίζω, επομένως, ενιαία τις απόψεις των διαδίκων επί του θέματος.

32. Κατά την ανάπτυξη του δευτέρου και του τρίτου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως, η VBA διατείνεται ότι το Πρωτοδικείο, όταν ερεύνησε τα πραγματικά στοιχεία για να τα υπαγάγει στο νομικό πλαίσιο της παραγράφου 2 του κανονισμού 26, δεν έλεγξε απλώς αν συνέτρεχε πρόδηλη πλάνη στη νομική υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών, αλλά προέβη σε συνολική και εμπεριστατωμένη ανάλυση των επιδίκων πραγματικών περιστατικών. Αυτός ο τρόπος ενέργειας αντιβαίνει προς τη νομολογία του Δικαστηρίου, κατά την οποία η εσφαλμένη νομική υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών ασκεί επιρροή στην αναίρεση μόνον αν είναι πρόδηλη. Κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία, ο επιληφθείς δικαστής, αντιθέτως, ζήτησε από την Επιτροπή ν' αποδείξει την ακρίβεια της εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών και, κατ' αυτόν τον τρόπο, μετακύλισε σ' αυτήν το βάρος της αποδείξεως του συννόμου της πράξεως· έδειξε έτσι ότι θεώρησε πως η αναιρεσείουσα δεν έφερε το βάρος αποδείξεως των δικών της ισχυρισμών εν προκειμένω. Το Πρωτοδικείο διενήργησε άλλωστε πλήρη και εμπεριστατωμένη εξέταση των πραγματικών στοιχείων που προέκυπταν από τη δικογραφία και, κατ' αυτόν τον τρόπο, υποκατέστησε την Επιτροπή διεξάγοντας έναν έλεγχο διοικητικής φύσεως. Αυτός ο τρόπος ενέργειας, κατά την αναιρεσείουσα, δεν συμβαδίζει με τη διοικητική φύση των πράξεων και, επομένως, πλήττει την ίδια την ασφάλεια δικαίου. Τέλος, η VBA επισημαίνει ότι, ενώ η Florimex είχε προβάλει, με την προσφυγή της, τόσο την ανεπάρκεια αιτιολογήσεως όσο και την εσφαλμένη νομική υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών, με την απόφασή του το Πρωτοδικείο εξέτασε το βάσιμο των δύο αυτών λόγων μόνον υπό το πρίσμα της ελλείψεως αιτιολογίας, ενώ ταυτόχρονα προέβη σε εμπεριστατωμένη εξέταση της περιεχομένης στην απόφαση της Επιτροπής εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών.

Οι αναιρεσίβλητες επιχειρήσεις ισχυρίζονται, αντιθέτως, ότι οι αιτιάσεις της VBA στηρίζονται σε εσφαλμένη ερμηνεία της αποφάσεως. Στην πραγματικότητα, το Πρωτοδικείο δεν ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής ως πάσχουσα πλάνη εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών, αλλά λόγω ελλείψεως αιτιολογίας. Με άλλα λόγια, το Πρωτοδικείο θεώρησε ανεπαρκείς τους λόγους τους οποίους επικαλείτο η διοίκηση για να δικαιολογήσει γιατί χαρακτήρισε τα δικαιώματα χρήσεως ως προμήθεια, επιβαρύνουσα τις εκτός συνεταιρισμού επιχειρήσεις, που ήταν «αναγκαία προς επίτευξη των σκοπών του άρθρου 39 της Συνθήκης».

33. Και το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως, που αφορά την έκταση του επί της ουσίας ελέγχου της προσβαλλομένης πράξεως, μου φαίνεται αβάσιμο. Υπενθυμίζω ότι η νομολογία σας έχει παγίως δεχθεί ότι «ο κοινοτικός δικαστής ασκεί γενικώς πλήρη έλεγχο ως προς το αν συντρέχουν ή όχι οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης» και ότι «ο έλεγχος που ασκεί στις περίπλοκες εκτιμήσεις οικονομικής φύσεως που εκφέρει η Επιτροπή περιορίζεται αναγκαία στην εξέταση του αν τηρήθηκαν οι κανόνες διαδικασίας και αιτιολογίας καθώς και αν τα πραγματικά περιστατικά ήταν

ακριβή και δεν υφίστατο προφανής πλάνη εκτιμήσεως ή κατάχρηση εξουσίας» [18]. Η εσφαλμένη εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού, που μπορεί να προκύψει από ανακριβή περιγραφή και υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών πρέπει, επομένως, οπωσδήποτε να μπορεί να διαπιστωθεί δικαστικώς, ακόμη και όταν οι εκτιμήσεις σκοπιμότητας από τεχνικο-οικονομική άποψη έχουν γίνει βάσει κριτηρίων μη επιδεχομένων δικαστικό έλεγχο.

Υπενθυμίζω ότι, στην προκειμένη περίπτωση, η εξέταση του Πρωτοδικείου — καθ' όσον μας ενδιαφέρει εδώ — επικεντρώθηκε στα στοιχεία τα οποία προσκόμισε η Επιτροπή επί πέντε ζητημάτων, και συγκεκριμένα: τον ισχυρισμό ότι τα δικαιώματα χρήσεως ήσαν αναγκαία για την επιβίωση του συνεταιρισμού, τα αποτελέσματα των δικαιωμάτων χρήσεως, την πρόσβαση επιχειρήσεων εκτός VBA στην ολλανδική αγορά, την αναγνώριση του ότι τα δικαιώματα χρήσεως είχαν την ίδια λειτουργία την οποία έχει η «ελαχίστη τιμή» στην κοινή οργάνωση αγορών του τομέα και, τέλος, την ανυπαρξία διαφοράς μεταχειρίσεως μεταξύ τρίτων επιχειρήσεων. Το Πρωτοδικείο δέχθηκε ότι τα όσα ισχυρίζεται με την απόφασή της η Επιτροπή σχετικά με τα πέντε αυτά ζητήματα δεν βρίσκουν έρεισμα στις πραγματικές περιστάσεις στις οποίες αναφέρεται η απόφαση. Αναφερόμενο στα πραγματικά αυτά στοιχεία, το Πρωτοδικείο εξέτασε μόνον το βάσιμο του νομικού τους χαρακτηρισμού. Αναγνώρισε έτσι ότι ότι αυτά δεν αντιστοιχούσαν, από καμμιά από τις προμνησθείσες πλευρές, προς το νομικό πλαίσιο το οποίο είχε αποφασίσει να εφαρμόσει επ' αυτών η Επιτροπή. Κατά συνέπεια, ακύρωσε την απόφαση, λόγω ελλείψεως αιτιολογίας και εσφαλμένης εφαρμογής των ισχυόντων κανόνων ανταγωνισμού και, ειδικότερα, των διατάξεων του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, σε συνδυασμό προς το άρθρο 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26.

Θεωρώ ότι, ενεργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο, το Πρωτοδικείο ενήργησε εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων του. Πράγματι, αντιθέτως απ' ό,τι ισχυρίζεται ο συνεταιρισμός, η εξέτασή του αφορούσε τον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών στοιχείων που είχαν θεωρηθεί αποδεδειγμένα (υπό το πρίσμα που διευκρινίστηκε ανωτέρω)· η εξέταση αυτή, δηλαδή, δεν ενείχε αναθεώρηση της εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών (εν όψει ιδίως οικονομικών θεωρήσεων), αλλά μόνον την εκτίμηση της επάρκειας και της λυσιτέλειάς τους, όπως τα παραθέτει η Επιτροπή σε σχέση προς τα νομικά συμπεράσματα τα οποία είχε έκρινε ότι όφειλε να αντλήσει αυτή σε σχέση προς την εν λόγω αξιολόγηση.

34. Με το τρίτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως, η VBA διατείνεται ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, διότι έκρινε ότι υπήρχε έλλειψη αιτιολογίας, λαμβάνοντας υπόψη όχι τη λυσιτέλεια των πραγματικών στοιχείων στα οποία στηρίχτηκε η πράξη, αλλά την ουσία της πράξεως και συγκεκριμένα τη φερόμενη εσφαλμένη εφαρμογή των κανόνων

18 — Βλ. απόφαση της 28ης Μαΐου 1998, C-7/95 P, Deere κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. I-3111, σκέψη 34). Βλ. περαιτέρω τις αποφάσεις του Δικαστηρίου στις οποίες παραπέμπει η απόφαση αυτή, και ειδικότερα της 17ης Νοεμβρίου 1987, 142/84 και 156/84, BAT και Reynolds κατά Επιτροπής (Συλλογή 1987, σ. 4487). Μεταξύ των δικαστικών κρίσεων επί αποφάσεων περί απορρίψεως καταγγελιών υπενθυμίζονται οι αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 18ης Σεπτεμβρίου 1992, Automec II, όπ.π. (σκέψη 80), και Asia Motor France II, όπ.π. (σκέψη 33).

ανταγωνισμού επί της συμπράξεως την οποία είχαν συνάψει οι επιχειρήσεις της VBA.

Υπενθυμίζω ότι, αντιθέτως προς ό,τι ισχυρίζεται η Επιτροπή, η Florimex, με την ενώπιον του Πρωτοδικείου προσφυγή της, επικαλέστηκε τόσο την προσβολή των κανόνων ανταγωνισμού όσο και την έλλειψη αιτιολογίας και ότι οι αιτιάσεις που προβλήθηκαν προς στήριξη αυτών των λόγων αφορούσαν κατ' ουσίαν τη φερόμενη εσφαλμένη υπαγωγή των πραγματικών στοιχείων τα οποία προσκόμισαν οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις στην Επιτροπή, και τούτο όσον αφορά ειδικότερα τα αποτελέσματα τα οποία παρήγαγε η σύμπραξη στην αγορά. Το Πρωτοδικείο ομαδοποίησε τους δύο λόγους ακυρώσεως, αποφαινόμενο από κοινού — στις σκέψεις 108 επ. — επί «των λόγων του ανεφαρμόστου του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26 και της ελλείψεως σχετικής αιτιολογίας». Το Πρωτοδικείο, ξεκινώντας από την εξέταση των επιχειρημάτων των διαδίκων, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Επιτροπή δεν είχε προσκομίσει, με την απόφασή της, όλα τα στοιχεία που ήσαν αναγκαία για να υπαχθεί η συγκεκριμένη περίπτωση στο πεδίο εφαρμογής της παρεκκλίσεως του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26. Το Πρωτοδικείο, κατ' ουσίαν, διαβεβαιώνει ότι, εν όψει της περιγραφής των πραγματικών περιστατικών στην οποία προέβη η Επιτροπή, δεν ήταν δικαιολογημένη η διαπίστωση ότι η υπό κρίση υπόθεση στοιχειοθετεί περίπτωση συμπράξεως εμπίπτουσα στο εν λόγω άρθρο 2 και δυνάμενη, άρα, να τύχει παρεκκλίσεως.

Το να υποστηρίζει, όμως, κανείς, όπως πράττει η αναιρεσείουσα, ότι το Πρωτοδικείο ακύρωσε την απόφαση στηριζόμενο αποκλειστικά στη πλημμελή αιτιολογία της πράξεως αντιφάσκει προς το γράμμα και τη λογική ολόκληρης της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Το Πρωτοδικείο, πράγματι, ακύρωσε την απόφαση δεχόμενο ότι η Επιτροπή δεν διενήργησε αρκετά εμπεριστατωμένη εξέταση της υποθέσεως πριν καταλήξει να θεωρήσει ότι οι κανονισμοί της VBA — και ειδικότερα οι διατάξεις επί των δικαιωμάτων χρήσεως — συμβάδιζαν με τους σκοπούς της κοινής γεωργικής πολιτικής. Επομένως, το Πρωτοδικείο έκρινε βάσιμα τα επιχειρήματα που προβλήθηκαν προς στήριξη αμφοτέρων των λόγων ακυρώσεως και, συνεπώς, ακύρωσε την απόφαση, καθ' όσον, βάσει των πορισμάτων της διοικητικής εξετάσεως, η επίδικη περίπτωση δεν μπορούσε να υπαχθεί στο νομικό πλαίσιο συμπράξεως που προβλέπεται στη διάταξη που αποκλείει την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού επί συμπράξεων του γεωργικού τομέα. Με άλλα λόγια, εν προκειμένω το Πρωτοδικείο, εξετάζοντας από κοινού τα επιχειρήματα που προβλήθηκαν προς στήριξη των δύο λόγων ακυρώσεως — της πλάνης περί το δίκαιο και της ελλείψεως αιτιολογίας —, διαπίστωσε όχι μόνον πλημμελή αιτιολόγηση της πράξεως, αλλά και πλάνη περί το δίκαιο κατά την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού.

Επομένως, και αυτό το σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

35. Δεν άγει σε διαφορετικό συμπέρασμα η προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, με την οποία η Επιτροπή αποφάνθηκε επί αιτήσεως αναιρέσεως της Επιτροπής κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου της 28ης Σεπτεμβρίου 1995. Με την απόφαση αυτή, το Δικαστήριο δέχτηκε ότι το Πρωτοδικείο είχε υποπέσει σε πλάνη περί το δίκαιο, διότι δεν είχε «[προβεί] στην αναγκαία διάκριση μεταξύ της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως [της διοικήσεως]

και του νόμω βασίμου» της προσβαλλομένης πράξεως. Η απόφαση του Πρωτοδικείου αφορούσε την απόφαση περί απορρίψεως της καταγγελίας κρατικών ενισχύσεων τις οποίες είχε χορηγήσει η Γαλλία. Το Πρωτοδικείο ακύρωσε την απορριπτική απόφαση λόγω ελλείψεως αιτιολογίας. Με την αίτηση αναιρέσεώς της, η Επιτροπή ισχυριζόταν ότι το Πρωτοδικείο «[συνέχεε] την αμιγώς διαδικαστική υποχρέωση αιτιολογήσεως με το νόμω βάσιμο της αποφάσεως». Το Δικαστήριο δέχθηκε αυτόν τον λόγο αναιρέσεως, διότι ο δικαστής της ουσίας, αφού εξέτασε από κοινού τον λόγο περί ελλείψεως αιτιολογίας και τον λόγο περί πρόδηλης πλάνης εκτιμήσεως (υπό την έννοια της εσφαλμένης νομικής υπαγωγής των πραγματικών περιστατικών), και στήριξε την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως «μόνο στην παράβαση του άρθρου 190 της Συνθήκης». Ενεργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο, το Πρωτοδικείο, «υπό το πρόσχημα της υποτιθέμενης ανεπαρκούς αιτιολογίας, [είχε προσάψει] στην Επιτροπή πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως απορρέουσα από την ανεπαρκή διερεύνηση της υποθέσεως στην οποία προέβη η Επιτροπή». Επομένως, το Πρωτοδικείο υπέπεσε, κατά το Δικαστήριο, σε πλάνη περί το δίκαιο (σκέψεις 68 έως 72).

Το προηγούμενο αυτό, το οποίο άλλωστε δεν απέβη κρίσιμο για την απόφαση, αφού το Δικαστήριο δεν αναίρεσε την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση — και αποτελεί, επομένως απλώς obiter dictum —, αφορά περίπτωση διαφορετική από την παρούσα και δεν μπορεί, επομένως, να ασκήσει επιρροή στην κρινομένη εδώ περίπτωση. Πράγματι, με την απόφαση Florimex, το Πρωτοδικείο είπε ρητώς ότι ήθελε να χειριστεί τους δύο λόγους από κοινού, όπως προκύπτει από τη σκέψη 153. Σύμφωνα με αυτή την επιλογή, όχι μόνον εξέτασε εμπεριστατωμένα το βάσιμο του λόγου περί παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού (έστω και από κοινού με τον παράλληλο λόγο περί παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως: βλ. σκέψεις 139 έως 186), αλλά και αναγνώρισε, στο συμπέρασμά του (σκέψη 187), ότι, βάσει της δικογραφίας, δεν μπορούσε να εφαρμοστεί στη σύμπραξη η παρέκκλιση του άρθρου 2. Είναι, επομένως, εύλογο και δικαιολογημένο να ερμηνευθεί η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση υπό την έννοια ότι, πέρα από τις ενδεχόμενες ανακρίβειες της χρησιμοποιούμενης διατυπώσεως, αυτή έκρινε την απόφαση πλημμελή όχι μόνο λόγω ελλείψεως αιτιολογίας, αλλά και λόγω πλάνης περί το δίκαιο, και την ακύρωσε για αμφότερους αυτούς τους λόγους.

Η ανάλυση αυτή τελεί σε τέλεια συνοχή με το όλο πλαίσιο της διαφοράς. Θα ήταν πράγματι μονομερής και ανακόλουθη προς τις αιτιάσεις που προβάλλουν οι αναιρεσείουσες μια απόφαση που συναρτά την ακυρότητα πράξεως αποκλειστικά προς την έλλειψη αιτιολογίας. Άλλωστε, το Δικαστήριο, κρίνον κατ' αναίρεση, έχει την εξουσία και το καθήκον όχι μόνον να αναζητήσει την αληθή βούληση των διαδίκων, όπως προκύπτει από τους λόγους τους οποίους προβάλλουν με τα δικόγραφα, αλλά και να ανιχνεύσει τη λογική και νομική διαδρομή που οδήγησε τον δικαστή της ουσίας στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, εντοπίζοντας την πραγματική της λειτουργία χωρίς να εκτρέπεται από επιβλαβείς τυπολατρείες.

36. Επομένως, και αυτό το σκέλος του λόγου αναιρέσεως είναι αβάσιμο.

Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, περί παραβάσεως και εσφαλμένης εφαρμογής του άρθρου 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 26

37. Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα επικαλείται παράβαση και εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 26, κατά το οποίο το άρθρο 85, παράγραφος 1, δεν εφαρμόζεται επί ορισμένων συμφωνιών μεταξύ κατόχων γεωργικών επιχειρήσεων, «εκτός αν η Επιτροπή διαπιστώνει ότι κατ' αυτόν τον τρόπο αποκλείεται ο ανταγωνισμός ή ότι διακυβεύονται οι στόχοι του άρθρου 39 της Συνθήκης». Η αναιρεσείουσα παραπονείται ότι το Πρωτοδικείο εσφαλμένως έκρινε, στη σκέψη 138 της αποφάσεως, ότι δεν όφειλε να αποφανθεί αν ήταν εφαρμοστέο το άρθρο 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 26, καθ' όσον έκρινε ότι η απόφαση της Επιτροπής στηριζόταν αποκλειστικά στην περίπτωση «παρεκκλίσεως», που περιέχεται στο πρώτο εδάφιο του άρθρου 2, παράγραφος 1, με συνέπεια να εφαρμόζεται μόνον η γενική παρέκκλιση αυτού το εδαφίου.

Η VBA επισημαίνει, επί πραγματικού ζητήματος, ότι, αντιθέτως απ' ό,τι δέχθηκε το Πρωτοδικείο, η αναιρεσείουσα ερεύνησε το ενδεχόμενο να εφαρμόσει το άρθρο 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, καθ' όσον το κείμενο του προκαταρκτικού σχεδίου αποφάσεως, στην οποία παραπέμπει η ίδια η απόφαση του Πρωτοδικείου, στην αιτιολογική σκέψη 41, η Επιτροπή δεχόταν ότι τα δικαιώματα χρήσεως συνιστούσαν ουσιώδες στοιχείο του συστήματος διανομής της VBA και, επομένως, είχαν σημασία εν όψει της εφαρμογής της παρεκκλίσεως του άρθρου 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 26. Περαιτέρω, υπενθυμίζει η VBA, η Επιτροπή υπενθυμίζει επανειλημμένα στην απόφαση τη συνεταιριστική φύση της VBA, παραπέμποντας προφανώς στη διάταξη του δευτέρου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 2.

Επί νομικού ζητήματος, η αναιρεσείουσα τονίζει ότι, κατά πάγια κατεύθυνση της νομολογίας του Δικαστηρίου, οι περιπτώσεις που παρατίθενται στο δεύτερο εδάφιο του άρθρου 2, παράγραφος 1, αποτελούν εξειδίκευση του γενικού κανόνα, που είναι ο του πρώτου σκέλους της παραγράφου 1. Από την παραδοχή αυτή η αναιρεσείουσα φαίνεται να αντλεί το συμπέρασμα ότι η απόφαση, καίτοι παραπέμπει ρητώς στο πρώτο σκέλος της διατάξεως, ανάγεται, στην πραγματικότητα, σε ολόκληρη την παράγραφο 1. Ας προστεθεί ότι το δεύτερο σκέλος της παραγράφου αυτής, που μνημονεύει ενώσεις παραγωγών, φαίνεται να περιλαμβάνει και τις συνεταιριστικές δραστηριότητες και, επομένως, να έχει εφαρμογή στην παρούσα περίπτωση. Το δεύτερο σκέλος του άρθρου 2, παράγραφος 1, καθιστά δυνατή την απλουστευμένη εφαρμογή της παρεκκλίσεως, εφόσον δηλαδή διαπιστώνεται απλώς ότι η σύμπραξη δεν αποτελεί εμπόδιο στην επίτευξη των σκοπών του άρθρου 39 της Συνθήκης ΕΚ. Μόνο στις πρόσφατες αποφάσεις τις οποίες εξέδωσε στην υπόθεση Oude Luttikhuis κ.λπ. [19], και στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Dijkstra κ.λπ. [20], το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 2 πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι περιλαμβάνει τρεις κατηγορίες παρεκκλίσεων (η πρώτη αφορά συμφωνίες που συνάπτονται στο

19 — Απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1995, C-399/93 (Συλλογή 1995, σ. I-4515).

20 — Απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1995, C-319/93, C-40/94 και C-224/94 (Συλλογή 1995, σ. I-4471).

πλαίσιο της εθνικής οργανώσεως αγοράς, η δεύτερη εκείνες που είναι αναγκαίες προς επίτευξη των σκοπών του άρθρου 39 και η τρίτη τις περιπτώσεις του δευτέρου εδαφίου του άρθρου 2, παράγραφος 1) και ότι, συνεπώς, οι περιπτώσεις συμπράξεως που μνημονεύονται στο δεύτερο εδάφιο έχουν την ίδια γενική ισχύ με το πρώτο εδάφιο. Αντιθέτως, η VBA διατείνεται ότι η νομολογία αυτή είναι μεταγενέστερη της προσβαλλομένης αποφάσεως και, άρα, δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη προς εκτίμηση της νομιμότητάς της.

Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, οι αναιρεσίβλητες ισχυρίζονται ότι το Πρωτοδικείο δεν υπεχρεούτο να ελέγξει την απόφαση χρησιμοποιώντας ως παράμετρο μια διάταξη την οποία η προσβαλλόμενη απόφαση δεν λαμβάνει υπόψη. Προσθέτουν ότι, ούτως ή άλλως, το Πρωτοδικείο, ακόμη και αν προέβαινε σε τέτοιου είδους εξέταση, θα κατέληγε στο συμπέρασμα ότι δεν συντρέχουν εν προκειμένω οι προϋποθέσεις εφαρμογής της παρεκκλίσεως του δευτέρου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 2. Και τούτο για τρεις, βασικά, λόγους: α) διότι τα μέλη του οικείου συνεταιρισμού δεν είναι εγκατεστημένα σε ένα μόνο κράτος μέλος, εφόσον ανήκουν σ' αυτόν και επιχειρήσεις εγκατεστημένες εκτός Κάτω Χωρών· β) διότι η σύμπραξη δεν αφορά αυστηρώς εγχώριες δραστηριότητες και, επομένως, την οργάνωση της αγοράς στις Κάτω Χώρες, αλλά κυρίως προϊόντα προερχόμενα από άλλες χώρες των Κοινοτήτων, καθώς και από τρίτες χώρες· και, τέλος, γ) τα δικαιώματα χρήσεως δεν αφορούν τις σχέσεις μεταξύ των μελών του γεωργικού συνεταιρισμού, αλλ' αποκλειστικά πρόσωπα εκτός της ενώσεως και, επομένως, συνιστά ένα είδος δασμού για να επιτραπεί η πρόσβαση στην αγορά των Κάτω Χωρών.

38. Ούτε αυτός ο λόγος αναιρέσεως είναι βάσιμος. Υπενθυμίζω, προκαταρκτικώς, ότι η Επιτροπή, με την επιστολή την οποία έστειλε στη Florimex και τη VGB, βάσει του άρθρου 6 του κανονισμού 99/63, ισχυρίστηκε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26, το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν εφαρμόζεται σε συμπράξεις που συνάπτονται μεταξύ των μελών συνεταιρισμού, διότι οι συμπράξεις αυτές αποτελούν αναγκαία μέσα προς επίτευξη των σκοπών του άρθρου 39 της Συνθήκης. Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα αυτό ελέγχοντας τη νομιμότητα της συμπράξεως βάσει και μόνον της διατάξεως του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του εν λόγω άρθρου 2, παραπέμποντας δηλαδή στους σκοπούς της γεωργικής πολιτικής εν γένει και όχι στη δυνατότητα υπαγωγής της επίδικης συμπράξεως σε μια από τις κατηγορίες συμπράξεων τις οποίες απαριθμεί το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 1.

Σχετικά με την αιτίαση αυτή, το Πρωτοδικείο διαβεβαιώνει ότι η Florimex προέβαλε, ως τρίτο λόγο ακυρώσεως, παράβαση του άρθρου 2, παράγραφος 1, μόνον ως προς το πρώτο εδάφιο. Η VBA, παρεμβάσα πρωτοδίκως υπέρ της καθής, προέβαλε, κατά την προφορική ανάπτυξη, ότι στην επίδικη περίπτωση εφαρμόζεται το άρθρο 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 26. Το Πρωτοδικείο, αποφαινόμενο επ' αυτού του λόγου ακυρώσεως, όρισε — στη σκέψη 138 — τα όρια της διαφοράς, επισημαίνοντας ότι, εν όψει του περιεχομένου της αποφάσεως, δεν έπρεπε «να αποφανθεί επί των επιχειρημάτων που προέβαλε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση η

παρεμβαίνουσα [...], αλλά μόνον επί της νομιμότητας του συμπεράσματος στο οποίο κατέληξε με την επίδικη απόφαση η Επιτροπή, ότι τα δικαιώματα χρήσεως εμπίπτουν στο πρώτο εδάφιο του άρθρου 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 26».

Αν, όμως, ληφθεί υπόψη η διατύπωση της αποφάσεως της Επιτροπής και οι αιτιάσεις τις οποίες προέβαλε με την προσφυγή ακυρώσεως η Florimex, είναι απολύτως θεμιτό το ότι το Πρωτοδικείο διενήργησε τον έλεγχό του επί της νομιμότητας της αποφάσεως με αναφορά μόνον στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 2. Αν προέβαινε στην εκτίμηση της νομιμότητας της πράξεως λαμβάνοντας ως παράμετρο μια διάταξη διαφορετική από εκείνη την οποία είχε επικαλεστεί η προσφεύγουσα και είχε λάβει η Επιτροπή ως βάση της αποφάσεώς της, ο δικαστής της ουσίας θα υπερέβαινε τα όρια της διαφοράς, όπως προκύπτουν από τους λόγους τους οποίους είχαν προβάλει οι προσφεύγουσες, που υπάγουν, ακριβώς, τον ισχυρισμό τους περί ελλείψεως νομιμότητας της πράξεως στο πρώτο μόνον εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 2.

Εν πάση περιπτώσει, και αν ακόμη γινόταν (καθ' υπόθεση) δεκτό ότι το δεύτερο σκέλος του άρθρου 2, παράγραφος 1, αποτελεί — όπως ισχυρίζεται η αναιρεσείουσα — εξειδίκευση του πρώτου και δεν θέτει, συνεπώς, αυτοτελή κανόνα δικαίου, θα έπρεπε, και πάλι, να γίνει δεκτό ότι, άπαξ έχει αποκλεισθεί η εφαρμογή εφ' ορισμένης συμπράξεως του πρώτου σκέλους του άρθρου 2, παράγραφος 1, γι' αυτόν και μόνο τον λόγο το δεύτερο σκέλος θα έπρεπε να θεωρηθεί επίσης ανεφάρμοστο.

Επί του τρίτου λόγου αναιρέσεως, περί παραβάσεως και εσφαλμένης εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης

39. Με τον τρίτο λόγο αναιρέσεως, η VBA βάλλει κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου διότι δεν δέχθηκε — κατ' αντίθεση προς πάγια νομολογία [21] — ότι τα δικαιώματα χρήσεως αποτελούν περιορισμό του ανταγωνισμού αποσκοπούσα στη «διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του συνεταιρισμού και την ενίσχυση της θέσεώς του κατά τη σύναψη των συμβάσεων με τους παραγωγούς» και ότι, επομένως, ενέχει παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ.

Κατά τις αναιρεσίβλητες, η VBA, προβάλλοντας την άποψη αυτή, ερμηνεύει εσφαλμένα τη νομολογία του Δικαστηρίου περί της εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού επί συμφωνιών ιδρύσεως συνεταιρισμών. Το Δικαστήριο, συγκεκριμένα, έχει αποφανθεί μόνον επί κανονισμών που, σε αντίθεση προς τους εδώ εξεταζομένους, δεν αφορούσαν την ατομική θέση των εκτός συνεταιρισμού επιχειρήσεων. Εν πάση περιπτώσει, με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή έκρινε δεδομένη την εφαρμογή της απαγορεύσεως του άρθρου 85. Επομένως, ούτε αυτό το σκέλος του λόγου αφορά τον έλεγχο νομιμότητας της προσβαλλομένης πράξεως.

40. Συμμερίζομαι πλήρως τις παρατηρήσεις της Florimex. Ο αναιρεσείων συνεταιρισμός

21 — Βλ. ειδικότερα απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Δεκεμβρίου 1994, C-250/92, DLG (Συλλογή 1994, σ. I-5641, σκέψεις 34 και 35).

εκκινεί, ουσιαστικά, από την προϋπόθεση ότι το άρθρο 85, παράγραφος 1, δεν εφαρμόζεται εν προκειμένω, διότι η σύμπραξη δεν παράγει περιοριστικά του ανταγωνισμού αποτελέσματα. Η προϋπόθεση όμως αυτή είναι εσφαλμένη: αντίθετα απ' ό,τι υποστηρίζει στο δικόγραφο της αναιρέσεως, η ίδια η Επιτροπή, με την απόφασή της, δεν απέκλεισε τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ επί των κανονισμών της VBA, στηριζόμενη στη σκέψη ότι οι περιορισμοί του ανταγωνισμού τους οποίους περιέχουν ήσαν αναγκαίοι για να εξασφαλισθεί η επιβίωση του συνεταιρισμού και ότι η συνεταιριστική μορφή της VBA δεν είχε επιδράσει πράγματι στον ελεύθερο ανταγωνισμό εντός του κλάδου. Αντιθέτως, η Επιτροπή ξεκίνησε από την προϋπόθεση ότι, καθώς στην απόφαση του 1988 είχε θεωρηθεί ότι «οι εγκατεστημένοι μέσα στον περίβολο της VBA αγοραστές αποτελούν μια ομάδα αρκετά σημαντική ώστε οι περιορισμοί του ανταγωνισμού τους οποίους συνομολογούν να εμπίπτει στην κατά το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης απαγόρευση των συμπράξεων», με τον ίδιο τρόπο και οι συμφωνίες που αποτελούσαν αντικείμενο της προσβαλλομένης αποφάσεως είχαν την ίδια οικονομική σημασία και, επομένως, ενέπιπταν στην απαγόρευση των συμπράξεων που έχουν περιοριστικά του ανταγωνισμού αποτελέσματα (σημείο 1 της επιστολής βάσει του άρθρου 6). Η κρίση της Επιτροπής, έπειτα, επικεντρώθηκε ακολούθως στο ζήτημα αν εφαρμόζεται αν προκειμένω η παρέκκλιση του προαναφερθέντος άρθρου 2. Αξιολόγησε δε τους κανονισμούς της VBA υπό το πρίσμα ακριβώς της δραστηριότητας των επιχειρήσεων, που ανήκουν σ' αυτήν, έκρινε δε ότι στοιχειοθετούσαν σύμπραξη έχουσα αντίθετα στον ανταγωνισμό αποτελέσματα (σημείο 2 της επιστολής βάσει του άρθρου 6).

Δεδομένου ότι η προσβαλλόμενη απόφαση εκκινεί ρητώς από την προϋπόθεση ότι η σύμπραξη αντιβαίνει προς τους κανόνες ανταγωνισμού και ότι η Florimex δεν είχε αμφισβητήσει αυτή την πλευρά της αποφάσεως (δεν είχε αμφισβητήσει, δηλαδή, ότι η σύμπραξη ενέπιπτε στην απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης), αλλ' είχε υποστηρίξει, αντιθέτως, ότι η παρέκκλιση δεν είχε εφαρμογή, το Πρωτοδικείο, λαμβάνοντας απλώς υπόψη την (ευνοϊκή για τις αναιρεσείουσες) θέση, την οποία έλαβε σχετικώς η Επιτροπή, δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο.

41. Επομένως, αυτός ο λόγος αναιρέσεως πρέπει επίσης να απορριφθεί.

Επί του τετάρτου, του πέμπτου, του έκτου, του εβδόμου και του ογδόου λόγου αναιρέσεως, περί προσβολής και εσφαλμένης εφαρμογής του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26

42. Με τον τέταρτο έως όγδοο λόγο, η VBA επικαλείται παράβαση και εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26 — κατά την οποία το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν εφαρμόζεται επί επιχειρήσεων του γεωργικού τομέα που «αποτελούν αναπόσπαστο μέρος μιας εθνικής οργανώσεως αγοράς ή είναι απαραίτητες για την πραγματοποίηση των αναφερομένων στο άρθρο 39 της Συνθήκης στόχων» —, σε σχέση προς κρίσεις αφορώσες διάφορα σκέλη της αιτιάσεως περί μη συννόμου των δικαιωμάτων χρήσεως, που αναπτύχθηκαν στις σκέψεις 146 έως 196 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

Θα ασχοληθώ πρώτα με τον τέταρτο λόγο, που θίγει νομικά ζητήματα διαφορετικά από εκείνα που εγέρθηκαν με τους τελευταίους τέσσερις λόγους. Θα έλθω δε ακολούθως στην από κοινού εξέταση του πέμπτου, του έκτου, του εβδόμου και του ογδόου λόγου.

— Επί του τετάρτου λόγου αναιρέσεως

43. Με τον τέταρτο λόγο, η VBA καταλογίζει παράβαση και εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, υποστηρίζοντας ότι, στις σκέψεις 146 έως 153 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο εσφαλμένως ισχυρίστηκε ότι η Επιτροπή, στηριχθείσα σε διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 2, διαφορετική εκείνης στην οποία είχε στηρίξει τις προηγούμενες σχετικές της αποφάσεις, «όφειλε να αναπτύξει το σκεπτικό της κατά τρόπο ιδιαίτερα σαφή». Κατά την VBA, το ερμηνευτικό σφάλμα στο οποίο υπέπεσε το Πρωτοδικείο οφείλετο στο γεγονός ότι αξιολόγησε τη νομιμότητα των δικαιωμάτων χρήσεως άσχετα από το συνολικό περιεχόμενο των κανονισμών της VBA. Αντιθέτως, τα δικαιώματα χρήσεως έπρεπε να εξετασθούν σε σχέση προς όλες τις υποχρεώσεις που συναρτώνται με την κύρια δραστηριότητα της VBA, που είναι η διοργάνωση δημοπρασιών ανθοκομικών προϊόντων.

Η VBA διερωτάται, υπό την έποψη αυτή, τί επιρροή μπορεί να ασκήσει στην κρίση περί εφαρμογής του άρθρου 2, το γεγονός ότι ούτε η ρύθμιση περί της κοινής αγοράς των αγορών στον τομέα των ανθοκομικών προϊόντων, ούτε οι κανονισμοί που αφορούν άλλες κοινές οργανώσεις αγοράς περιέχουν μνεία των συμβάσεων εμπορίας των προϊόντων αυτών, αλλ' αφορούν αποκλειστικά την ποιότητα των προϊόντων και τους κανόνες περί ελέγχου της τηρήσεως των διατάξεων περί εισαγωγής και εξαγωγής προϊόντων προερχομένων από τρίτες χώρες.

Σε σχέση με τον λόγο αυτόν, η Επιτροπή τονίζει ότι το Πρωτοδικείο στηρίχθηκε σε δύο ανακριβείς θεωρήσεις. Ανέλυσε εσφαλμένα τα επιβαλλόμενα από τη VBA δικαιώματα χρήσεως εκτός του πλαισίου των λοιπών κανονισμών του κανονισμού, ενώ η Επιτροπή έλαβε υπόψη το σύνολο των σχέσεων που ρυθμίζονται από τις διάφορες συμφωνίες και κανονισμούς του συνεταιρισμού. Περαιτέρω, το Πρωτοδικείο εσφαλμένως δέχθηκε ότι μια απόφαση όπως η επίδικη, που αφορά τη μη εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού, πρέπει ν' αποδεικνύει ότι η σύμπραξη συντελεί στην επίτευξη *όλων* των σκοπών του άρθρου 39 της Συνθήκης ΕΚ.

44. Συναφώς, πρέπει, πρωτ' απ' όλα, να υπομνησθεί τί δέχθηκε το Πρωτοδικείο στις σκέψεις 146 έως 153 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

Το Πρωτοδικείο επισημαίνει, πρώτον, ότι «ουδέποτε μέχρι σήμερα η Επιτροπή έχει διαπιστώσει ότι μια συμφωνία μεταξύ των μελών συνεταιρισμού, η οποία επηρεάζει την ελεύθερη πρόσβαση των μη μελών στους

21 — Βλ. ειδικότερα απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Δεκεμβρίου 1994, C-250/92, DLG (Συλλογή 1994, σ. I-5641, σκέψεις 34 και 35).

διαύλους διανομής των παραγωγών γεωργικών προϊόντων, είναι αναγκαία προς επίτευξη των σκοπών του άρθρου 39 της Συνθήκης». Δεύτερον, δέχεται ότι μια τέτοια συμφωνία κατά κανόνα δεν εμπίπτει, με βάση τα όσα έχει δεχθεί η ίδια η Επιτροπή, «μεταξύ των μέσων τα οποία προβλέπει ο ιδρύων την κοινή οργάνωση κανονισμός για την επίτευξη των σκοπών του άρθρου 39», ούτε μπορεί να συνδεθεί με τα όσα προβλέπονται στον κανονισμό περί της κοινής οργανώσεως των αγορών του κλάδου. Συγκεκριμένα, ούτε ο κανονισμός περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα των ζώντων φυτών και των προϊόντων της ανθοκομίας, ούτε οι βασικοί κανονισμοί σε άλλες κοινές οργανώσεις αγοράς «προβλέπει τη δυνατότητα των γεωργικών συνεταιρισμών να επιβάλλουν τέτοια δικαιώματα σε τρίτους». Κατά το Πρωτοδικείο, αυτό σημαίνει ότι «η Επιτροπή όφειλε να αναπτύξει το σκεπτικό της κατά τρόπο ιδιαίτερα σαφή, εφόσον η απόφασή της έβαινε αισθητώς πέραν των προγενεστέρων αποφάσεων». Παραθέτοντας τις αποφάσεις Frubo κατά Επιτροπής [22], και Oude Luttikhuis κ.λπ. [23], το Πρωτοδικείο προσθέτει ότι το συμπέρασμα αυτό ισχύει σε μια περίπτωση όπως η επίδικη, «κατά μείζονα λόγον διότι το άρθρο 2 του κανονισμού 26, εφόσον εισάγει παρέκκλιση από τον γενικό κανόνα του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, πρέπει να ερμηνεύεται στενά». Επομένως, μια απόφαση όπως η επίδικη, που εκδίδεται βάσει του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, «πρέπει να εκθέτει πώς η οικεία συμφωνία ικανοποιεί καθέναν από τους σκοπούς του άρθρου 39. Σε περίπτωση συγκρούσεως μεταξύ των — ενίοτε δυσταμένων — σκοπών αυτών, η αιτιολογία της Επιτροπής πρέπει, τουλάχιστον, να εκθέτει πώς μπόρεσε να τους συμβιβάσει, έτσι ώστε να επιτρέψει την εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26».

45. Κατ' ουσίαν, η VBA επικρίνει το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο αφενός μεν έκρινε τα δικαιώματα χρήσεως ξένα προς τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα που απορρέουν από τους κανονισμούς του συνεταιρισμού, αφετέρου δε έκρινε ότι η έλλειψη ρητής μνείας, στους βασικούς κανονισμούς των κοινών οργανώσεων αγοράς, της δυνατότητας θεσπίσεως δικαιωμάτων χρήσεως απέκλειε εξ αρχής τη δυνατότητα εφαρμογής της παρεκκλίσεως του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26.

46. Αμφότερες αυτές οι αιτιάσεις είναι αβάσιμες.

Σχετικά με την πρώτη, παρατηρώ ότι το Πρωτοδικείο ορθώς έκρινε ότι τα δικαιώματα χρήσεως δεν επηρεάζουν μόνον τις εσωτερικές σχέσεις μεταξύ μελών του συνεταιρισμού, αλλ' αφορούν μάλλον τις εξωτερικές επιχειρήσεις· έκρινε περαιτέρω ότι παράγουν αποτελέσματα περιορίζοντα τον ανταγωνισμό εντός της ολλανδικής αγοράς ανθοκομικών προϊόντων. Εξ αυτού συνήγαγε ότι η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να εξετάσει αν οι κανόνες του συνεταιρισμού συμβάδιζαν με τους σκοπούς της γεωργικής πολιτικής πιο εμπεριστατωμένα απ' ό,τι έπραξε στην προσβαλλόμενη απόφαση και δεν μπορούσε να διατυπώσει τη γενική παρατήρηση ότι η σύμπραξη, παρά τα περιοριστικά της αποτελέσματα, ήταν θεμιτή, καθ' ότι αναγκαία για την επιβίωση του συνεταιρισμού.

Η αιτίαση αυτή, επομένως, είναι αστήρικτη: δεν μπορεί αν θεωρηθεί χωλός ο συλλογισμός του Πρωτοδικείου ότι, εν όψει της επιδράσεως των δικαιωμάτων χρήσεων επί του ανταγωνισμού, ήταν αναγκαίο να εξετασθεί με ιδιαίτερη προσοχή αν οι διατάξεις του κανονισμού της VBA συμβάδιζαν με τους ίδιους τους σκοπούς της κοινής γεωργικής πολιτικής στον τομέα. Μια τέτοια εξέταση, πράγματι, δεν μπορούσε να εξαντλείται — όπως αντιθέτως έκρινε η Επιτροπή — στη συνεκτίμηση των πλεονεκτημάτων τα οποία αντλούσαν τα μέλη του συνεταιρισμού από την καταβολή των δικαιωμάτων χρήσεως, αλλ' έπρεπε κατ' ανάγκην να επεκταθεί, εν όψει των χαρακτηριστικών της υπό κρίση περιπτώσεως, επίσης και κυρίως στις συνέπειές τους επί των εξωτερικών επιχειρήσεων.

Η δεύτερη αιτίαση είναι επίσης αστήρικτη. Όπως είπα ήδη, με αυτήν, η VBA ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο δεχόμενο ότι, επειδή στους κανονισμούς περί της κοινής οργανώσεως των αγορών δεν υπήρχε πρόβλεψη δικαιωμάτων χρήσεως όπως τα επίδικα, η Επιτροπή υπεχρεούτο, κατά την αιτιολόγηση της αποφάσεώς της, να λάβει υπόψη όλα τα αποτελέσματα τα οποία παρήγε η επιβάρυνση αυτή, και τούτο υπό το πρίσμα των σκοπών της κοινής γεωργικής πολιτικής, όπως ορίζονται στο άρθρο 39 της Συνθήκης. Ο ισχυρισμός αυτός μού φαίνεται απόλυτα ορθός: πράγματι, αν ο νομοθέτης δεν έχει προβλέψει ρητώς τη δυνατότητα να επιβληθούν δικαιώματα χρήσεως στις επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν τις υποδομές ενός συνεταιρισμού, η Επιτροπή μπορεί να κρίνει τα δικαιώματα αυτά ασυμβίβαστα προς τους σκοπούς της κοινής γεωργικής πολιτικής, μόνον αν τα ενδεχομένως περιοριστικά του ανταγωνισμού αποτελέσματά τους υπερτούν πάντως τους σκοπούς της γεωργικής πολιτικής στον κλάδο. Εν προκειμένω, όμως, το στοιχείο αυτό ούτε αποδείχθηκε ούτε καθ' οιονδήποτε τρόπο ελήφθη υπόψη.

Δεν είναι βάσιμη ούτε η αιτίαση της Επιτροπής ότι το Πρωτοδικείο ερμήνευσε εσφαλμένα το άρθρο 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26, πράγμα που απορρέει από το γεγονός ότι, κατά την έκδοση αποφάσεως σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, η Επιτροπή όφειλε «να εκθέτει πώς η οικεία συμφωνία ικανοποιεί καθέναν από τους σκοπούς του άρθρου 39». Από την άλλη πλευρά, παρατηρείται ότι η διαπίστωση αυτή του Πρωτοδικείου (που βρίσκει άλλωστε έρεισμα στη νομολογία του Δικαστηρίου που παρατίθεται στην ίδια σκέψη 153 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως) δεν έχει απόλυτη εφαρμογή, αλλά πρέπει να ερμηνευθεί λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο δέχθηκε περαιτέρω ότι, «σε περίπτωση συγκρούσεως μεταξύ των — ενίοτε διασταμένων — σκοπών αυτών, η αιτιολογία της Επιτροπής πρέπει, τουλάχιστον, να εκθέτει πώς μπόρεσε να τους συμβιβάσει, έτσι ώστε να επιτρέψει την εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26». Κατά το Πρωτοδικείο, πράγματι, η λογική του άρθρου 2 επιβάλλει να αναγνωρισθεί ότι οι επί μέρους σκοποί μπορούν, ως προς συγκεκριμένη κοινή οργάνωση αγοράς ή ως προς τη συγκεκριμένη σύμπραξη, να συγκρούονται μεταξύ τους και ότι η σύγκρουση αυτή πρέπει, εν ανάγκη, να αρθεί, με το να δοθεί η προτεραιότητα σε ορισμένους σκοπούς έναντι άλλων.

47. Επομένως, και αυτός ο λόγος αναιρέσεως πρέπει να θεωρηθεί αστήρικτος.

— Επί του πέμπτου, του έκτου, του εβδόμου και του ογδόου λόγου αναιρέσεως

48. Με τους τελευταίους τέσσερις λόγους αναιρέσεως, η VBA αμφισβητεί τη νομιμότητα της περιγραφής και της νομικής υπαγωγής των πραγματικών περιστατικών, η οποία προκύπτει από τις σκέψεις 155 έως 198 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, όπου το Πρωτοδικείο εξετάζει τα κύρια επιχειρήματα στα οποία είχε στηριχθεί η Επιτροπή για να δικαιολογήσει την εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 26 επί των δικαιωμάτων χρήσεως. Οι λόγοι αυτοί αφορούν κατ' ουσίαν το «ότι είναι ανάγκη να εξασφαλιστεί η επιβίωση της VBA· ότι έναντι της επιβολής των δικαιωμάτων χρήσεως υφίσταται αντιπαροχή· και ότι τα δικαιώματα χρήσεως έχουν ανάλογο αποτέλεσμα με την ελαχίστη τιμή δημοπρατήσεως» (σκέψη 154). Τα ζητήματα αυτά περιέχουν περαιτέρω την εξέταση της αιτιάσεως, την οποία προέβαλε με την ενώπιον του Πρωτοδικείου προσφυγή της η Florimex, ότι υπάρχει άνιση μεταχείριση μεταξύ των διαφόρων προμηθευτών που έχουν πρόσβαση στις υποδομές της VBA.

Κατά την έρευνα της νομιμότητας των δικαιωμάτων χρήσεως, το Πρωτοδικείο εκκινεί από τη σκέψη ότι, «και αν ακόμη υποτεθεί ότι το σύστημα της VBA [...] μπορεί να διατηρηθεί μόνο μέσω των δικαιωμάτων χρήσεως, εξ αυτού δεν έπεται άνευ ετέρου ότι τα δικαιώματα χρήσεως ή ένα σύστημα δημοπρασιών που καθιστά αναγκαία αυτά τα δικαιώματα χρήσεως πληροί όλες τις προϋποθέσεις του άρθρου 39 της Συνθήκης, όπως το απαιτεί η νομολογία του Δικαστηρίου». Προσθέτει ότι τα δικαιώματα, τα οποία εισπράττει ένας αγροτικός συνεταιρισμός επί των παραδόσεων προϊόντων μη μελών σε ανεξαρτήτους αγοραστές, έχουν, κατά κανόνα, ως αποτέλεσμα την αύξηση των τιμών των συναλλαγών αυτών και «συνιστούν, αν μη τι άλλο, σημαντικό εμπόδιο στην ελευθερία των άλλων παραγωγών γεωργικών προϊόντων να πωλούν μέσω των εν λόγω διαύλων διανομής» και ότι «το εμπόδιο αυτό είναι ακόμη σημαντικότερο εν προκειμένω, λόγω του ότι, μεταξύ των εγκατεστημένων μέσα στον περίβολο της VBA χονδρεμπόρων, συγκαταλέγονται και πολλοί από τους μεγαλύτερους Ολλανδούς εξαγωγείς, οι οποίοι κατέχουν πρωτεύουσα θέση στις κοινοτικές συναλλαγές προϊόντων ανθοκομίας (αιτιολογικές σκέψεις 131 και 132 της αποφάσεως του 1988)». Εξ αυτού το Πρωτοδικείο αντλεί το συμπέρασμα ότι, «έστω και αν το σύστημα της VBA ανταποκρίνεται σε ορισμένους από τους σκοπούς του άρθρου 39 της Συνθήκης, τα δικαιώματα χρήσεως ενδέχεται [...] να αντιστρατεύονται τους σκοπούς αυτούς· δύνανται, ειδικότερα, να εμποδίζουν την αύξηση του ατομικού εισοδήματος των παραγωγών που δεν είναι μέλη της VBA (άρθρο 39, παράγραφος 1, στοιχείο β'), να αντιστρατεύονται την ασφάλεια του εφοδιασμού από αυτούς τους άλλους παραγωγούς (άρθρο 39, παράγραφος 1, στοιχείο δ') και να εμποδίζουν την ευνοϊκή εξέλιξη των τιμών υπό το πρίσμα των καταναλωτών (άρθρο 39, παράγραφος 1, στοιχείο ε')» (σκέψεις 155 έως 169).

Στην απόφασή της, η Επιτροπή θεωρεί ότι τα δικαιώματα χρήσεως αποτελούν αντιπαροχή των υπηρεσιών τις οποίες παρέχει η VBA στους εξωτερικούς προμηθευτές. Το Πρωτοδικείο επισημαίνει σχετικώς ότι, «αν τα δικαιώματα χρήσεως δεν εδικαιολογούντο από μια τέτοια υπαρκτή αντιπαροχή ή αν το ύψος τους υπερέβαινε την αξία της αντιπαροχής αυτής, θα περιήγαν σε μειονεκτική θέση ορισμένους παραγωγούς γεωργικών προϊόντων προς όφελος των υφισταμένων μελών της VBA και θα συνιστούσαν συγκεκαλυμμένη μορφή περιορισμού του ανταγωνισμού, στερούμενου επαρκούς αντικειμενικής δικαιολογίας». Βάσει των στοιχείων τα οποία συγκέντρωσε, το Πρωτοδικείο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, εν προκειμένω, «οι τρίτοι προμηθευτές από τους οποίους

εισπράττονται δικαιώματα χρήσεως δεν καταφεύγουν στις πολυάριθμες παρεχόμενες από τη VBA υπηρεσίες, όπως η δημοπρασία, ο έλεγχος των προϊόντων, η αποσυσκευασία, η διαλογή, οι πράξεις ταμείου και εισπράξεως απαιτήσεων», και ότι, «ομοίως, η εκ μέρους τρίτων υλική χρήση των εγκαταστάσεων της VBA περιορίζεται στο ότι χρησιμοποιούν τις οδούς που βρίσκονται μέσα στον περίβολο για να παραδώσουν στους εμπορικούς χώρους των ενδιαφερομένων χονδρεμπόρων». Εξ αυτού, κατά το Πρωτοδικείο, έπεται ότι, «επομένως, το μοναδικό [υπαρκτό] πλεονέκτημα το οποίο προβάλλεται ως αντιπαροχή των εισπραττομένων δικαιωμάτων χρήσεως είναι η συγκέντρωση της προσφοράς και της ζητήσεως μέσα στον περίβολο της VBA», η οποία προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση. Τούτο, όμως, — επισημαίνει ακόμη το Πρωτοδικείο — το οικονομικό πλεονέκτημα «περιγράφεται στην επίδικη απόφαση σε πολύ γενικές γραμμές, χωρίς να διευκρινίζεται πώς η αξία αυτού του πλεονεκτήματος — και το ύψος των συνακολούθων δικαιωμάτων χρήσεως — μπορούν συγκεκριμένα να υπολογισθούν και να αποτιμηθούν εις χρήμα, συνεκτιμωμένων ενδεχομένως των συγκεκριμένων οικονομικών στοιχείων που αφορούν, π.χ., τα εισοδήματα, τα περιθώρια κέρδους και τα στοιχεία κόστους της VBA, τις επενδύσεις τις οποίες έχει πραγματοποιήσει και την αξία των ενδεχομένων οικονομιών κλίμακας που απορρέουν εξ αυτών για τους τρίτους, καθώς και του βαθμού στον οποίο τα μισθώματα τα οποία καταβάλλουν οι εγκατεστημένοι μέσα στον περίβολο αγοραστές αντικατοπτρίζουν ήδη το προβαλλόμενο οικονομικό πλεονέκτημα». Έπεται ότι «η μόνη δικαιολογία η οποία προβάλλεται στην επίδικη απόφαση, σχετικά με το ύψος των δικαιωμάτων χρήσεως, είναι ότι οι προμηθευτές που πωλούν μέσω δημοπρασίας και οι τρίτοι προμηθευτές που δεν χρησιμοποιούν τις δημοπρασίες καταβάλλουν τον ίδιο κατά προσέγγιση συντελεστή δικαιωμάτων» (σκέψεις 170 έως 183).

Περαιτέρω αιτιολογία την οποία προβάλλει η Επιτροπή προς θεμελίωση της προσβαλλομένης αποφάσεως είναι ότι τα δικαιώματα χρήσεως έχουν αποτέλεσμα ανάλογο με εκείνο το οποίο παράγει για τα γεωργικά προϊόντα μια ελαχίστη τιμή. Κατά το Πρωτοδικείο, η αιτιολογία αυτή «προϋποθέτει ότι η προστασία των ελαχίστων τιμών ενός αγροτικού συνεταιρισμού οργανωμένου στη βάση της δημοπρασίας υπερισχύει του συμφέροντος που έχουν άλλοι παραγωγοί γεωργικών προϊόντων, μη μέλη του συνεταιρισμού, να πωλούν ελεύθερα τα προϊόντα τους στους ανεξαρτήτους διανομείς». Επειδή, κατά κανόνα, την τιμή των προϊόντων την καθορίζουν οι διατάξεις περί της κοινής οργανώσεως γεωργικών αγορών, τεκμαίρεται ότι, «οσάκις, όπως εν προκειμένω, η κοινή οργάνωση δεν περιέχει καμμία ειδική διάταξη, [...] ο επιλεγείς σ' αυτόν τον τομέα μηχανισμός διαμορφώσεως των τιμών είναι ο του ελεύθερου ανταγωνισμού, χωρίς ο μηχανισμός αυτός να επηρεάζεται από ιδιωτικές συμφωνίες με τις οποίες ομάδες επιβάλλουν δικαιώματα επί των συναλλαγών μεταξύ άλλων παραγωγών γεωργικών προϊόντων και ανεξαρτήτων διανομέων». Έπεται, κατά το Πρωτοδικείο, ότι ούτε απ' αυτή την πλευρά η απόφαση είναι αιτιολογημένη (σκέψεις 184 έως 187).

Ως προς τον ισχυρισμό περί άνισης μεταχειρίσεως μεταξύ των διαφόρων προμηθευτών, το Πρωτοδικείο επισημαίνει ότι η Επιτροπή θεωρεί δικαιολογημένη και άρα νόμιμη τη διαφορά μεταξύ του καθεστώτος της προμήθειας 3 % επί της τιμής των προϊόντων, η οποία βαρύνει τους προμηθευτές που συνάπτουν «εμπορικές συμβάσεις», και του καθεστώτος των δικαιωμάτων χρήσεως, το οποίο συνήθως έχει υψηλότερο συντελεστή. Συναφώς, η καθής ισχυρίζεται ότι «οι διανομείς που έχουν συνάψει εμπορικές συμβάσεις με τη VBA αναλαμβάνουν και αυτή την υποχρέωση εφοδιασμού». Όπως, όμως, επισημαίνει το Πρωτοδικείο, «οι εμπορικές συμβάσεις, όμως, των οποίων αντίγραφα

προσκομίστηκαν [...], δεν προβλέπουν ρητή υποχρέωση παραδόσεως. Συγκεκριμένα, οι διάφορες εμπορικές συμβάσεις παρέχουν στον έμπορο το δικαίωμα να πωλεί και να παραδίδει εντός των εγκαταστάσεων της VBA, χωρίς όμως και να επιβάλλουν συγκεκριμένη σχετική υποχρέωση. Κατά τις εξηγήσεις που παρέσχε ο εκπρόσωπος της παρεμβαίνουσας κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η "υποχρέωση" έγκειται στο ότι, αν ο δικαιούχος εμπορικής συμβάσεως δεν πωλεί τα καλυπτόμενα από τη σύμβαση προϊόντα όπως επιθυμεί η VBA, η σύμβαση, που είναι ετησίας διάρκειας, απλώς δεν παρατείνεται». Κατά το δικαστήριο της ουσίας, έπεται ότι «η ύπαρξη ορισμένων ειδικών και ακριβών υποχρεώσεων δυναμένων να δικαιολογήσουν τη διαφορά συντελεστή μεταξύ του καθεστώτος του 3 % του οποίου απολαύουν ορισμένοι τρίτοι προμηθευτές και των δικαιωμάτων χρήσεως τα οποία καταβάλλουν άλλοι τρίτοι προμηθευτές δεν αποδείχθηκε επαρκώς κατά δίκαιον» (σκέψεις 191 έως 196).

49. Επί του *πέμπτου λόγου αναιρέσεως,* η VBA υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο εσφαλμένως έκρινε ότι τα δικαιώματα χρήσεως αποτελούν εμπόδιο για την πρόσβαση των ανθοκομικών προϊόντων στην ολλανδική αγορά. Τα δικαιώματα αυτά αφορούν, αντιθέτως, μία μόνον ειδική μορφή εφοδιασμού των εγκατεστημένων στον περίβολο της VBA επιχειρήσεων, και συγκεκριμένα εκείνη την οποία πραγματοποιούν οι εξωτερικοί προμηθευτές που παραδίδουν απευθείας τα προϊόντα τους στις εν λόγω επιχειρήσεις. Δεύτερον, είναι αστήρικτη η κρίση του Πρωτοδικείου ότι τα δικαιώματα χρήσεως επηρεάζουν τις τιμές των καταναλωτικών προϊόντων, εφόσον αυτά επιρρίπτονται μόνον στους εμπόρους προμηθευτές. Τρίτον, το γεγονός ότι μεταξύ των μελών της VBA συγκαταλέγονται οι μεγαλύτερες ολλανδικές επιχειρήσεις του κλάδου δεν δικαιολογεί το να επιφέρουν τα δικαιώματα χρήσεως κλείσιμο της αγοράς και να ευνοούν την παγίωση της θέσεως των επιχειρήσεων αυτών εντός της εν λόγω αγοράς.

Με τον *έκτο λόγο,* η VBA αμφισβητεί την κρίση του Πρωτοδικείου ότι τα δικαιώματα χρήσεως αποτελούσαν δυσανάλογη αντιπαροχή έναντι των παρεχομένων από την VBA υπηρεσιών· και τούτο διότι αποτελούσαν αντιπαροχή για τις πολλές και ποικίλες υπηρεσίες τις οποίες παρείχε η VBA, που — αντιθέτως απ' ό,τι προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση — δεν περιορίζονταν στην απλή χρήση των εγκαταστάσεων και του υφισταμένου μέσα στον περίβολο του συνεταιρισμού οδικού δικτύου. Περαιτέρω, το ύψος των δικαιωμάτων χρήσεως το καθόριζε η VBA σε συμφωνία με την Επιτροπή και κατόπιν έρευνας πραγματοποιούμενης από γραφείο εμπειρογνωμόνων του τομέα. Το ύψος αυτό υπολογιζόταν βάσει γενικών κριτηρίων, λόγω ακριβώς της δυσχέρειας καθορισμού της ακριβούς αξίας όλων των υπηρεσιών.

Με τον *έβδομο λόγο,* η αναιρεσείουσα αμφισβητεί κατ' ουσίαν ότι τα δικαιώματα χρήσεως μπορούν να θεωρούνται ως ελαχίστη τιμή, ανάλογη με εκείνη που καθορίζεται στις κοινές οργανώσεις αγοράς. Συναφώς, η VBA υπενθυμίζει ότι τα δικαιώματα χρήσεως αφορούν μόνον την πώληση των προϊόντων στους διανομείς που είναι εγκατεστημένοι εντός τους περιβόλου της VBA, ενώ η τιμή των επί μέρους προϊόντων κατά κανόνα διαμορφώνεται εντελώς ελεύθερα κατά τις δημοπρασίες τις οποίες διοργανώνει ο συνεταιρισμός αυτός.

Τέλος, με τον *τελευταίο λόγο* αναιρέσεως, η VBA ισχυρίζεται ότι εσφαλμένα το Πρωτοδικείο διαβεβαιώνει ότι υφίσταται άνιση μεταχείριση μεταξύ των προμηθευτών που εφοδιάζουν απευθείας και εκείνων που συνάπτουν με τον συνεταιρισμό «εμπορικές συμβάσεις», διότι — αντιθέτως προς ό,τι δέχεται το Πρωτοδικείο — οι προμήθειες αποτελούσαν την αντιπαροχή υπηρεσιών διαφορετικού περιεχομένου.

50. Κατά την άποψή μου, αυτοί οι λόγοι αναιρέσεως, με εξαίρεση τον έβδομο, αλλά μόνον ως προς τα ζητήματα ουσίας τα οποία θίγει, συνοψίζονται σε μία μόνη αιτίαση, ότι το Πρωτοδικείο έσφαλε κατά την περιγραφή των πραγματικών περιστατικών, όσον αφορά ειδικότερα: α) την επίδραση των δικαιωμάτων χρήσεως επί των τρίτων επιχειρήσεων και επί των τιμών καταναλωτή (πέμπτος λόγος)· β) τη δυσαναλογία μεταξύ των πράγματι παρεχομένων από τον συνεταιρισμό υπηρεσιών και του ύψους των δικαιωμάτων χρήσεως που εβάρυναν τους εξωτερικούς προμηθευτές (έκτος λόγος)· και γ) τη διαφορά μεταχειρίσεως μεταξύ των διαφόρων προμηθευτών της VBA (όγδοος λόγος).

51. Με τον έβδομο λόγο, η αναιρεσείουσα επικαλείται κατ' ουσίαν ότι εσφαλμένα το Πρωτοδικείο χαρακτήρισε τα δικαιώματα χρήσεως ως ελάχιστη τιμή της αγοράς. Η αιτίαση αυτή ενέχει μια νομική πλευρά, που πρέπει να εξετασθεί επί της ουσίας, εφόσον αφορά, μεταξύ άλλων, την κρίση του Πρωτοδικείου ότι μια ελάχιστη τιμή των γεωργικών προϊόντων που καθορίζεται συμβατικά είναι παράνομη. Συναφώς, τονίζω απλώς ότι ορθώς το πρωτοβάθμιο δικαστήριο έκρινε ότι, εφόσον οι τιμές των γεωργικών προϊόντων δεν έχουν καθοριστεί στο πλαίσιο της κοινής οργανώσεως αγορών, δεν μπορούν να θεωρηθούν σύννομες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων επί των τιμών των προϊόντων. Την κρίση αυτή επιβεβαιώνει το γεγονός ότι οι συμπράξεις ρητώς αποκλείεται να τύχουν της «γεωργικής παρεκκλίσεως» του άρθρου 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 26. Κατά τα λοιπά, η αιτίαση αυτή ανάγεται επίσης, όπως και οι άλλοι τρεις λόγοι που εξετάζονται εδώ, σε αμφισβήτηση της περιγραφής των πραγματικών περιστατικών, εφόσον αφορά κατ' ουσίαν την πραγματική επίπτωση της προμήθειας επί της τελικής τιμής του προϊόντος.

52. Είναι όμως γνωστό ότι η αναίρεση κατ' αποφάσεως του Πρωτοδικείου πρέπει να περιορίζεται στα νομικά ζητήματα, κατά πάγια δε κατεύθυνση του Δικαστηρίου, δεν μπορεί να συνεπάγεται επεναξέταση της εκτιμήσεως πραγματικών περιστατικών στην οποία έχει προβεί ο δικαστής της ουσίας. Πράγματι, «το Πρωτοδικείο είναι το μόνο αρμόδιο [...] για την εξακρίβωση των πραγματικών περιστατικών, εκτός αν η ανακρίβεια του περιεχομένου των διαπιστώσεών του προκύπτει από τα στοιχεία της δικογραφίας που του υποβλήθηκαν». Με τη συνέπεια ότι, «όταν το Πρωτοδικείο έχει εξακριβώσει ή εκτιμήσει τα πραγματικά περιστατικά, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ασκήσει, δυνάμει του άρθρου 168 Α της Συνθήκης, έλεγχο όσον αφορά τον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών αυτών περιστατικών και τις έννομες συνέπειες που συνήγαγε το Πρωτοδικείο» [24]. Έπεται ότι ο πέμπτος, ο έκτος και ο όγδοος λόγος αναι-

24 — Βλ. ιδίως απόφαση Deere κατά Επιτροπής, προαναφερθείσα στην υποσημείωση 18 (σκέψεις 18 επ.).

ρέσεως, εν μέρει δε και ο έβδομος, εφόσον αφορούν όλοι την περιγραφή των πραγματικών περιστατικών, πρέπει να κριθούν απαράδεκτοι.

53. Βάσει του συνόλου των προεκτεθέντων, θεωρώ, επομένως, ότι και οι τέσσερις τελευταίοι λόγοι αναιρέσεως είναι επίσης αβάσιμοι.

Επί των δικαστικών εξόδων

54. Σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο εφαρμόζεται στην κατ' αναίρεση διαδικασία βάσει του άρθρου 118, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα. Εν προκειμένω, εφόσον υπάρχει σχετικό ρητό αίτημα της Florimex και της VGB, προτείνω στο Δικαστήριο να καταδικάσει την αναιρεσείουσα να καταβάλει στις δύο αυτές επιχειρήσεις τα δικαστικά έξοδα με τα οποία επιβαρύνθηκαν. Περαιτέρω, προτείνω τα δικαστικά έξοδα της Επιτροπής, σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 4, του Κανονισμού Διαδικασίας, να επιβαρύνουν την ίδια.

Πρόταση

55. Βάσει των παραπάνω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο:

1) να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως·

2) να καταδικάσει την αναιρεσείουσα στα δικαστικά έξοδα της παρούσας διαδικασίας, υπέρ της Florimex BV και της Vereniging van Groothandelaren in Bloemkwekerijprodukten.